Без мови немає нації

СЛОВО Просвіти

slovo.prosvita.com.ua

ч. 13 (286)
31 березня – 6 квітня
2005 р.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ВІД ПЕРШОЇ ОСОБИ

ЮРІЙ КОСТЕНКО: «МЕНЕ ДИВУЄ В ЛЮДЯХ ЖАДОБА ВЛАДИ»

Таких політиків в Україні дуже мало, адже він уособлює образ чесного й послідовного — до консерватизму — політичного діяча, який витворився разом із Рухом і незалежністю України і з 1990 року жодного разу не відійшов від своїх ідеологічних переконань. Попри те, що він, на відміну від інших політиків, не використовує компромату на своїх опонентів, не робить собі піару за рахунок скандалів та оригінальних "месиджів" до суспільства, колись його звинуватили в розколі Руху, а сьогодні звинувачують у розколі політичного блоку Віктора Ющенка. Саме про це, і не тільки, наша розмова з Юрієм КОСТЕНКОМ.

ГЛАДЕНЬКО НІКОЛИ НЕ БУЛО

— Юрію Івановичу, багатосторонність Вашої особистості дивує: починали кар'єру як науковець із дисертацією "Плазмова обробка металів" (понад 20 наукових праць і навіть винаходи), потім Україна пізнала Вас як альпініста (на Вашу честь називають маршрут найвищої складності на вершину Ак-Су), а згодом Ви з'являєтеся як політик найвищого рівня — депутат ВР, міністр охорони довкілля, міністр екології та ядерної безпеки… Це були періоди зміни пріоритетів і цінностей чи унікальна різнобічність?

— По-перше, науковою діяльністю я займався до обрання народним депутатом. Із 1990 року кожні 4 роки мене обирають народним депутатом. Те, що я був членом уряду, відповідало тодішнім вимогам закону, тобто я міг бути й депутатом, і членом уряду. Але коли 1996 року було ухвалено нову Конституцію, яка забороняла поєднувати роботу в уряді й парламенті, я написав Президентові Кучмі заяву з проханням прийняти мою відставку, і пішов професійно працювати в парламент. Тепер другий аспект. Справді, за час політичної діяльності я обіймав різні посади — не лише міністра. Я очолював урядові делегації на переговорах щодо ядерного роззброєння восени 1992 р., на переговорах із проблем закриття Чорнобильської АЕС, майже 4 роки вів усі переговори з великою сімкою. У Верховній Раді займався розробкою Концепції національної безпеки, проблемою енергетичного забезпечення й іншими питаннями, які доводилося відстоювати на початках української незалежності… Чому така різноплановість? Це дозволяє мені моя освіта й мій світогляд. Я кандидат технічних наук, майже 18 років працював в Інституті електрозварювання ім. Патона Академії наук УРСР. Маю непогані знання щодо того, як працювала економіка в Україні та Радянському Союзі, тому що дуже багато працював на виробництві, впроваджуючи наукові розробки. Окрім того, наукові дослідження, якими я займався, дали мені широкий спектр знань, спираючись на які, я вирішував ті чи інші проблеми в політиці. Зокрема екологічні, — адже саме неефективне виробництво породжує максимальну кількість екологічних проблем і неефективне природокористування.

— У Вас змінились якісь цінності й пріоритети в житті — чи все відбувалося дуже красиво й гладенько?

— Гладенько ніколи не було. І навіть сьогодні не так просто працювати в українській політиці — попри перемогу Помаранчевої революції. Дозволяє триматися чіткої позиції віра в те, що Україна повинна, врешті-решт, стати українською. Це той політичний напрям, який я обрав для себе наприкінці 80-их, коли став членом Народного Руху України за перебудову. Відтоді я своїх політичних переконань і орієнтирів не змінював, на відміну від багатьох, хто працює сьогодні в українській політиці, і які зробили карколомні кульбіти від ідеології комунізму Радянського Союзу до ідеології "помаранчевих" прихильників Ющенка. Ми понад 16 років поспіль ведемо політичну діяльність у напрямку до того, щоб незалежна українська держава, яка постала завдяки Народному Руху України, стала українською за своєю суттю. Ця робота якраз і дає мені необхідні сили, щоб відстоювати цю ідею.

ЗНАЙШОВШИ ТОЧКУ ОПОРИ, ЗРОБИМО ПРОЕКЦІЮ НА ПОЛІТИКУ

— Юрію Івановичу, як Ви прийшли до гір?

— Це було ще наприкінці 70-их. Я тоді займався спелеологією. Подорожі, печери. Передусім, займався скелелазінням, бо в підземних порожнинах треба мати добрі навички того, що притаманне альпіністам: адже доводиться спускатися у вертикальних колодязях на глибину до кілометра (сьогодні майже 2 кілометри пройшли спелеологи вглиб землі). Займаючись скелелазінням, я познайомився з альпіністами, — і почалося моє альпіністське сходження протягом уже більше 25 років.

— Які найбільші враження залишилися?

— Про альпінізм багато говорять і пишуть, але коли слухаєш цих "фахівців", які стверджують, що альпіністи ходять у гори, аби зняти адреналінову залежність, то з'являється лише іронічна посмішка. Альпінізм — це філософія життя. Йдучи на певний ризик на тому чи іншому сходженні, насправді не граєшся зі смертю. Навпаки, — це спосіб глибше зрозуміти сенс життя, а з іншого боку — в цьому житті знайти якусь точку опори, яка не дозволяє тобі схибити. Зробимо проекцію на політику. Мене дивує в людях жадоба влади як такої. Мало хто може відповісти, чого вони хочуть досягти… Проходячи надзвичайно небезпечний маршрут, витримуючи всі психологічні й фізичні перевантаження, — а справді бувають складні ситуації, спустившись із вершини, ти чіткіше усвідомлюєш сенс життя, для чого маєш жити. Я розглядаю посади як механізм досягнення якоїсь мети. Тому на посаді міністра охорони довкілля я починав із функцій охорони горобців — маю на увазі статус Міністерства охорони довкілля в 1992 році. А в 1998 році, коли я йшов звідти, то це вже було повноцінне Міністерство, яке регулювало техногенну безпеку, ядерну безпеку в державі. Більше того, за цей час я провів екологічну реформу. Законодавство, яке ми розробили тоді, сьогодні відповідає екологічному законодавству більшості європейських країн, а в дечому навіть краще. Тобто, сівши в крісло міністра, я чітко знав, чого хотів, на відміну від багатьох, хто займав дуже високі посади.

У політиці дуже важко, враховуючи те, що це, на превеликий жаль, брудна справа, тримати руки чистими. Так ось альпінізм мені допоміг. Та філософія життя, яку я пізнав, дозволяє мені дуже спокійно й упевнено працювати в політиці й чесно дивитися в очі.

— Які пріоритети стоять перед Вами сьогодні?

— Зараз дуже важкий період, коли, з одного боку, Україна отримала блискучі перспективи демократичного розвитку, а з іншого, є загроза, що це буде держава, де українець, який, власне кажучи, й створив цю державу внаслідок самовияву українського етносу, не відчуватиме себе господарем і повноцінним громадянином. У сьогоднішній ситуації посада голови УНП, найбільшої правоцентристської партії, є, можливо, найскладнішою в цей період. Люди сприймають Помаранчеву революцію, передусім, крізь призму робочого місця, підвищення пенсій і зарплатні. Але пройде певний час і ті ж самі громадяни, українці, почнуть дивитися, в якій країні вони живуть. Чому телерадіоефір не наповнюється змістовними українськими передачами, піснями, українською духовністю? Чого палац "Україна" на 90 % репрезентує низькопробну російську попсу, яка руйнує духовність української нації? Я вже не кажу про традиційні проблеми книгодрукування, проблему мови, проблему відтворення глибинної української культури. Прийде час відповідати на ці запитання перед виборцями.

ТРЕБА ЗБЕРЕГТИ ПОЛІТИЧНУ СИЛУ, ЯКА СПОВІДУЄ НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ

Ефективна економічна політика будується тільки тоді, коли держава забезпечує підтримку національного товаровиробника. Тільки тоді можна стати конкурентоспроможною країною в світі. Сьогодні наша продукція неконкурентоспроможна. Більше того, це руйнівна для майбутнього економіки продукція. Візьміть проблеми українського металу чи хімічної промисловості. Ми використовуємо технології минулого й навіть позаминулого століття — доменний процес на "Запоріжсталі". І хочемо увійти в сучасну систему виробництва продукції, відставши на 50, а то й 100 років. А чому це відбувається? Тому що не було жодного уряду, який би запропонував принципово іншу економічну політику, яка спиралася б на національні ресурси й національний інтелект. Без такої політики ми ніколи не станемо потужною європейською державою, а щоб сформувати таку політику, треба зберегти політичну силу, яка сповідує національні інтереси.

— Це правда, що Ви відмовилися від міністерської посади?

— Так. Я вважаю, що нинішній уряд є урядом ліберальної політики, а не національної. Тому тут є для мене певний дискомфорт. Та штовханина, яка відбувалася після завершення Помаранчевої революції, мене особисто не приваблює: у мене свої підходи до посад, про які я говорив. Посада керівника партії дуже відповідальна, займає весь мій час, забирає можливість спілкуватися з сім'єю. Сьогодні це головний напрям моєї діяльності — формування української політичної сили, яка з часом більше впливатиме на державну політику.

Читайте сторінку 4

БЮДЖЕТНІ ЗБУРЕННЯ І БЛИСКУЧА ПЕРЕМОГА УРЯДУ

ПОГЛЯД

День 25 березня 2005 року став знаковим для української спільноти: Верховна Рада 376 (!) голосами ухвалила розроблені урядом Юлії Тимошенко зміни до бюджету—2005, а фактично, — новий, безпрецедентний за своєю соціальною спрямованістю головний фінансовий Закон країни.

Бюджетний процес завжди непростий: на цьому полі стикаються інтереси різних політичних сил, фінансових груп, широких народних верств. А нинішній — устократ складніший. Новій владі дісталася у спадок розбалансована економіка, глибоко вражена корупцією, нужденний життєвий рівень населення та гіркі наслідки діяльності попереднього уряду з його фінансово непідкріпленими популістськими передвиборними обіцянками та волюнтаристською грошовою емісією, що спричинило зростання цін та інфляцію. Тому перед Кабінетом Юлії Тимошенко постало завдання дати всьому цьому лад — не тільки "спокутувати гріхи" Януковича, але й суттєво поліпшити загальний соціальний рівень населення.

У результаті тривалої напруженої роботи уряду (а в останні два дні — цілодобової праці разом [illegible] профільними парламентськими комітетами), на суд Верховної Ради був поданий двотомний документ. Не заглиблюючись у цифрову нетрі, варто назвати його основні соціальні параметри.

У Законі передбачено збільшення мінімальної пенсії (причому з січня починаючи) до рівня 332 грн. (нині — 285). Заплановано й фінансово забезпечено перехід до диференційованого нарахування пенсій залежно від розміру зарплатні та трудового стажу. Якщо донині понад 80 відсотків людей мало однакову пенсію — 285 грн. (така зрівнялівка порушувала принципи соціальної справедливості й викликала справедливі нарікання), то відтепер осіб із однаковою пенсією залишиться у межах 40 відсотків. Різко підвищено пенсійне забезпечення військовослужбовців та інших категорій громадян.

Мінімальна місячна зарплатня реально піднята з 237 до 332 грн., тобто, вперше усунуто парадоксальний дисбаланс, коли пенсія була вищою від мінімальної платні. Збільшиться зарплатня в бюджетному секторі (для вчителів, медиків, держслужбовців тощо) на 57 відсотків. У 12 разів зросте разова допомога при народженні дитини й становитиме 8,5 тис. грн. Допомога одиноким матерям збільшиться в 4,1, дітям-сиротам — у 5,2 раза.

Цих вибіркових цифр цілком достатньо, щоб переконатись: ухвалений бюджет справді має яскраво виражений соціальний характер. Такого революційного стрибка в соціальній сфері не було за всю історію Незалежності. Треба віддати належне відчайдушній сміливості нової влади, що моментами межувала з певним ризиком. Але, як кажуть у народі, хто не ризикує, той не п'є шампанського. Принаймні уряд продемонстрував незламну політичну волю й велике бажання навести в країні порядок і відчутно поліпшити добробут громадян. Іншими словами — нова влада взялася за практичне уреальнення передвиборної програми Президента Віктора Ющенка.

Уряд відав, на що йде. Знав, що навколо бюджетних положень немало буде схрещено словесних списів, що їх атакуватимуть із різних сторін. Але такого шаленого спротиву, схоже, не сподівався. Яких тільки претензій не виставлялось! І що бюджет популістський, із прицілом на наступні парламентські вибори-2006. І що він "проїдальний" — ще б пак, понад 80 відсотків доходної частини спрямовано на споживання. І що він не збалансований, і що руйнує основи економіки. І далі в такому ж дусі. Часом здавалося, що бюджетні зміни не вдасться ухвалити, принаймні у відведений для цього день.

На цю критику можна відповісти коротко: простому люду не так важливо, чи є в цьому документі передвиборний аспект, чи "проїдальний" він, чи задовольняє політиків; для простих людей важливо особисто відчути, що стали з'являтися гроші в гаманці, й життя стає кращим. Цей момент влада врахувала й зробила цілком виправданий тактичний хід: соціальні положення бюджету широко обговорювалися в засобах масової інформації. Таким чином, вдалося досить чітко з'ясувати соціальні настрої населення: вони були на підтримку нової влади й це додавало сил і впевненості урядовцям.

Але чому ж так шалено критикували новий бюджетний документ і комуністи, й олігархи? Чому з'єдналися в єдиному пориві представники фактично протилежних поглядів та інтересів?

Як відомо, бюджет складається з двох основних частин: доходної та витратної. До його формування можна підійти з будь-якої — або визначити статті й обсяги передбачуваних надходжень, а потім уже, виходячи з цього, розверстувати за статтями витрат, або якомога точніше прикинути необхідні витрати й шукати під них джерела доходів. Урядові довелося на перше місце ставити орієнтири витрат. По-перше, потрібно було закрити ті діри в бюджеті, що їх створив уряд Януковича, зробивши помітні пенсійні доплати за рахунок емісії і не передбачивши в бюджеті—2005 коштів, щоб перетворити ці доплати в пенсії. По-друге, треба забезпечити виконання передвиборної соціальної програми Віктора Ющенка, яка була настільки сміливою в той час, що в її реальність не зовсім вірилося.

Та, як відомо, витрачати можна те, що реально існує. Отже, слід подумати, де взяти для цього кошти. Уряд знайшов де: це скасування всіляких невиправданих податкових пільг для олігархічних кланів і так званих спеціальних економічних зон, які раніше звільнялися від оподаткування, припинення контрабанди, ліквідація корупції, прозора й чесна приватизація на конкурсній основі. За попередньої влади все це викачувало з бюджету мільярдні суми. Досить назвати лише один факт: наведення порядку на митницях відразу збільшило надходження до бюджету за цією статтею втричі. Постало зрозуміле, та не просте завдання: повернути грошові потоки з "тіні" і спрямувати їх у бюджет.

Ось де й собака заритий. Не хочеться, ой як не хочеться олігархам розлучатися зі своїми дармовими мільярдами. Тому такий останній антибюджетний галас у контрольованих ЗМІ та в парламенті, де серед депутатів — до трьохсот мільйонерів-скоробагатьків. Власне, виступати проти соціальної частини бюджету ні в кого язик не повертався. Тому шукали різні інші способи торпедувати ухвалення цього документа. Крім окремих вимог, відновити колишні норми щодо певної, для декого "рідної" галузі, звучали пропозиції відділити доходну частину від витратної. Мовляв, ми за соціальне спрямування бюджету й готові за це проголосувати, а от доходну слід обговорити постатейно і внести відповідні правки. Таку ж позицію зайняла і компартійна фракція: її депутати просто розпиналися, намагаючись піарити на святій справі. Натиск був такий сильний, що повної впевненості, що законопроект набере потрібну кількість голосів, не було.

За цим проглядався банальний намір олігархів: по-перше, відстояти свої пільги за рахунок зменшення доходної частини; по-друге, торпедувати діяльність уряду, довівши, що він не зможе виконати задекларовані обіцянки, оскільки доходна частина буде зменшена.

Думається, що перелом у перебіг подій вніс виступ Юлії Тимошенко. Як завжди, вона була чіткою, логічною і пристрасною. Прем'єр-міністр, враховуючи, що йде пряма теле- й радіотрансляція засідання, образно і відверто сказала, що кошти на соціальні потреби будуть взяті з сесійної зали. Бо тут зібралися фактичні власники і вугільних шахт, і гірничорудних підприємств, і автобудування. І в провладних фракціях, і в опозиційних є олігар- [illegible] днакові: треба [illegible]. Поділіться [illegible] ми з народом, [illegible] ка Апасіона- [illegible] соціально спрямованого бюджету. А це вже серйозно, коли Прем'єр має намір особисто придивитися, хто персонально голосуватиме проти народу.

Таких практично не знайшлося: ніхто не хотів засвічуватися. Навіть комуністи, щоб не підірвати остаточно вплив на свій електорат, проголосували "за" — вперше за всі роки! Тільки фракція партії "Реґіони України", яку очолює Янукович, продемонструвала свою опозиційність, віддавши за бюджет лише 3 голоси з 53.

Таким чином, бюджет—2005 тріумфально ухвалений. Він, на думку Тимошенко, буде бездефіцитний — ті 6,8 млрд. грн., що мали скласти дефіцит, будуть компенсовані за рахунок надходжень від чесної приватизації. Він буде безборговим — державні борги перекриваються. І головне, — він буде справді народним: інфляцію обіцяють приборкати на рівні 9 відсотків, а доходи населення зростуть майже на 50.

Що ж, хай щастить урядові успішно втілити в життя накреслене. І хай справді народ полегшено зітхне від того, що стане жити краще й заможніше.

● **Віталій КАРПЕНКО**

ТИМОШЕНКО ЗМУСИЛА ПАРЛАМЕНТАРІВ «ПІДТОПИТИ ЖИРОК»

КОМЕНТАРІ

Перед голосуванням за зміни до бюджету—2005 Прем'єр-міністр підкреслила: від Змін постраждають лише лобійовані попередником Віктора Ющенка, пільги підприємств, власники яких сьогодні сидять у кріслах народних депутатів. При цьому, зазначила вона, виграють найбідніші верстви населення України: "Давайте навчимося ділитися з суспільством. Давайте трішки підтопимо жирок і будемо чесно дивитися людям у вічі. Пивовари є у фракціях і влади, і опозиції. Ми з усіх рівною мірою взяли. Якщо ми говорили про рівні умови для всіх, то уряд починає це робити". А "есдек" В. Заєць зазначив: "Ми розглядаємо сьогодні не просто зміни до бюджету 2005 року, а, за словами Прем'єр-міністра, концептуально новий документ. Саме цим законом уряд намагається врегулювати не тільки бюджетні правовідносини, а й радикально змінити податкове законодавство. Фракція підтримує намагання Кабміну зробити ефективнішою українську економіку та вітає спроби суттєво поповнити бюджет і забезпечити його соціальну спрямованість".

Із приводу поданого урядом документа голова Рахункової палати Валентин Симоненко відзначив: уперше за сім років Кабінет міністрів звернув увагу на пропозиції його відомства: "Документ має достатньо системний характер. Звернули увагу на проблеми, про які говорила Рахункова палата протягом останніх років. Починаючи з податкових преференцій для різних галузей, підприємств, а також зрушення з мертвої точки впровадження тарифної сітки для бюджетників. Бюджет має повністю соціальний характер, основа якого — виконання обіцянок Президента Ющенка в ході виборчої кампанії 2004 року. Це — загальносвітова практика, і уряд зробив перший крок у цьому напрямку". Інший не менш головний рахівник країни, голова Нацбанку Михайло Стельмах зазначив: "За оцінками Національного банку, можемо сказати одне: це справді той бюджет, якого давно чекали. Він стверджує права людини, кожного прошарку населення, утверджує життєві стандарти належного рівня. З такої точки зору критикувати видаткову частину навіть не дозволяє совість. Разом із тим ми маємо виходити з того, що інша частина має досконало проаналізуватися, аби забезпечити всі видатки, що пропонуються. У нас є питання до бюджету, хоча ми щиро працювали з урядом. Застереження стосуються податку на додану вартість і деяких інших нововведень".

А критик призначення Тимошенко на посаду Прем'єр-міністра віце-прем'єр-міністр Роман Безсмертний у ефірі радіо Ера зазначив: "Бюджет—2005 — старт нової філософії. Він повністю відповідає Програмі кандидата в Президенти України Віктора Ющенка та Програмі дій уряду. Було очевидно, що парламент у питанні бюджету підтримає уряд. Такого соціального стрибка при формуванні головного фінансового документа Україна ще не знала".

Щодо численних зауважень, чи втілить Кабмін зміни в життя, Тимошенко запевнила: вона зможе "приборкати інфляцію".

Міністр економіки Сергій Терьохін щодо зауважень внесення змін до Держбюджету 2005 сказав наступне: "Критикувати не складно. Уряд працює старанно і просто так нічого не пропонує. Якщо ми пропонували скасувати додаткові пільги, то недарма. Адже додаткові пільги — це дискримінація, по-перше, споживача, по-друге — конкурента".

Після голосування Юлія Володимирівна висловила думку, що в парламенті створена нова "проукраїнська" більшість, до якої сьогодні записалися і комуністи, і СДПУ(о). "Шановні народні депутати, уряд вам вдячний за підтримку", — подякувала Прем'єр-міністр присутнім у залі, що зайвий раз підтвердило — зв'язок між ВР і Кабміном налагоджено.

● **Ярослав МЛИНОВИЙ**

ВЛАДА НА МІСЦЯХ

ТРИ РОКИ БЕЗ МЕ-

Нещодавно в місті над Ворсклою відбулися громадські слухання "Розв'язання проблеми з леґітимністю міського голови у Полтаві". Організатори — Полтавська філія Суспільної Служби України, Центр правозахисту та контролю за дотриманням законності в Полтавській області, громадська рада "За чесну і прозору владу" — мали на меті обговорити причини унікальної ситуації: три роки в Полтаві юридично немає міського голови. Фактично ж продовжує керувати колишній мер, а нині народний депутат Анатолій Кукоба. Він проводить апаратні наради, дає вказівки й розпорядження; кажуть, без його згоди не підписується жодний документ у міськвиконкомі.

На слухання зібралися представники громадських організацій і політичних партій, зацікавлених у розв'язанні проблеми, журналісти, громадськість міста. Організатори не лише надіслали запрошення, але й особисто запросили на громадські слухання голову облдержадміністрації п. Бульбу. На жаль, Степан Степанович, попри обіцянку, не знайшов часу для участі в обговоренні цього надзвичайно важливого для полтавської громади питання і навіть не повідомив про свою неучасть. Він делегував двох представників, які не мали жодних повноважень і відмовилися навіть висловити свою особисту точку зору, лише записали хід слухань на диктофон (?!). Запрошували і прокурора області, та, на жаль, ніхто з прокуратури не прийшов, що ще раз засвідчило: леґітимної влади у місті немає. Активнішу позицію зайняли у міськвиконкомі, хоча активність ця проявилася досить своєрідно. Спочатку в канцелярії відмовлялися прийняти запрошення для першого заступника міського голови М. Юхименка та секретаря міської ради І. Михайлюка. Зателефонувавши наступного дня, організатори слухань почули, що їх немає, а в день слухань п.п. Юхименко і Михайлюк виявилися... у відрядженні. На громадські ж слухання прибули заступник начальника юридичного відділу міськвиконкому Марат Ахметов і консультант Микола Нестеренко.

Першим узяв слово п. Ахметов, у якого виникла "низка питань із невизначеністю правового статусу цього зібрання". І взагалі, чи є у зібрання результати опитування, моніторинг думки мешканців міста? Відповідати на запитання присутніх, чому в Полтаві немає міського голови і чи є леґітимними рішення, які міська влада приймає "без голови", представник міської влади не вважав за потрібне, ховаючись за принципом: "сам такий". Відтак пан юрист залишив слухання.

Ситуація "перекладання з хворої голови на здорову" не влаштувала багатьох присутніх у залі, тож другому представнику міськвиконкому М. Нестеренку довелося вислухати ряд малоприємних запитань на зразок: "Чому під час виборів міська влада примушувала навчальні заклади розповсюджувати брудну друковану продукцію проти тодішнього кандидата, а нині народного Президента Віктора Ющенка?" Член управи Полтавської філії Суспільної Служби України Олександр Келим порушив тему рекламного бізнесу, яким у Полтаві керує донька колишнього мера: саме вона дає "дозвіл" міськвиконкому, кому видати ліцензію. "Сьогодні міська влада корумпована, вона формується на родинних зв'язках і "блаті". Власне, леґітимної влади в Полтаві не існує з квітня 2002 року. Згідно із законодавством, якщо мер вибуває, протягом 130 днів секретар має провести вибори. Керівництво бюджетом міста повинен здійснювати міський голова. Підпис п. Юхименка не дійсний. Те, що діється в Полтаві, — не що інше, як керівництво "по понятіям". Недарма вони так "упиралися" за Януковича, цілком відповідає їхній суті", — підсумував О. Келим.

Голова обласної організації партії "Солідарність" В'ячеслав Скрябін наголосив, що Полтава — єдине місто в Україні, де немає міського голови. "Ніхто не думав, що депутати міської ради виявляться такими безсовісними, — продовжив п. Скрябін. — Протягом трьох років вони не приймають рішення про вибори міського голови. У мене питання до правоохоронців — чому не діють наглядові органи за дотриманням законності? У нас немає іншого шляху, як у судовому порядку примусити зібрати сесію, яка б винесла рішення про проведення виборів мера. Є й інша пропозиція — звернутися до Ради Національної Безпеки, щоб вона розглянула це питання на своєму засіданні у присутності Президента, бо коли безсоромно ґвалтують права 300 тис. громадян Полтави, то це вже питання національної безпеки. Згідно із законом, міський голова — розпорядник бюджетних та позабюджетних коштів. Якщо ж законного розпорядника немає, відповідальності ніхто не несе".

Свого часу секретар міської ради І. Михайлюк відхилив (!) розпорядження прокурора виконати закон і оголосити про вибори міського голови — в якій країні таке можливе? А колишній голова облдержадміністрації В. Удовіченко — гарант Конституції в області — у виступі на радіо сказав, що ситуація в обласному центрі облдержадміністрацію влаштовує, оскільки у міських виконавчих структурах склалася така професійна команда, що мер не потрібен.

Учасники громадських слухань прийняли звернення до Президента України як гаранта Конституції з проханням застосувати всі наявні правові механізми для того, щоб змусити Полтавську міську владу виконувати закони України.

● **Алла АННЕНКОВА**

ТЕРПЕЦЬ

Ми, депутати Софіївської районної ради IV скликання обурені недостойною поведінкою депутата Дніпропетровської обласної ради по Софіївському виборчому округу Єрохіна Дмитра Олександровича.

25 березня 2005 року чергова сесія районної ради розглядала наступні питання:

1. Про виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку району за 2004 рік. 2. Про виконання районного бюджету за 2004 рік. 3. Звіт райдержадміністрації "Про виконання делегованих райдержадміністрацією повноважень щодо раціонального використання бюджетних коштів" та інші.

На сесії були представники політичних і громадських організацій, тележурналісти 11-го каналу та кореспонденти газети "Дніпро вечірній".

Єрохін Д. О. завітав до Софіївки, щоб взяти участь у сесії, при цьому запізнився на 15 хвилин і, як з'ясувалося пізніше, прибув не надовго.

Витримавши розгляд першого питання, він попросив терміново надати йому слово. Депутати погодилися, бо мали надію, що він хоча б раз із часу обрання — з 31 березня 2002 року — прозвітує про свою роботу. Але Дмитро Олександрович зухвало почав оцінювати, як він сказав, суспільно-політичну ситуацію в області, а насправді йшлося про інтриги, які, на думку депутата Єрохіна, плетуть десять депутатів обласної ради, колишній губернатор Володимир Григорович Яцуба, народний депутат України Сергій Павлович Касьянов.

При цьому наш обранець наполягав, аби Софіївська райрада висунула на посаду голови райдержадміністрації... колишнього голову цієї ж таки райдержадміністрації Кравченка І. І., який за час своєї діяльності з квітня 2002 року до жовтня 2004 року не зміг знайти розуміння і підтримки більшості населення району, раціонально використати бюджетні кошти, — саме про це йшлося на сесії.

Ось тут і лопнув наш терпець, — адже ми знаємо нашого народного депутата України С. П. Касьянова та колишнього голову обласної державної адміністрації В. Г. Яцубу як порядних, професійних, поважних людей.

За сприянням С. П. Касьянова та за підтримки депутата обласної ради Ю. І. Козака проведено ремонт даху Софійської СШ № 1, придбано глибинний насос для Жовтневої амбулаторії, три мікроавтобуси для підвозу дітей до шкіл, розпочато реконструкцію водогонів до Софіївки і багато інших великих та малих добрих справ, чого не можна сказати про депутата Д. О. Єрохіна, який, хоч і візував деякі бюджетні питання, давно (відразу після виборів) забув про свої програмні обіцянки, не виконав жодного пункту своєї програми. Сьогодні ми запитуємо в нього — де комп'ютерні класи, де газифікація сіл, де ремонт дахів шкіл, де нові робочі місця, де адресна допомога ветеранам, де вирішення екологічних проблем, де сприяння у вирішенні земельних питань, де будівництво культурного центру і, нарешті, де особистий прийом громадян?! Адже за три роки депутатської діяльності їх було проведено аж два, прийнято близько 50 осіб, зате обіцянок роздано багато — виборці й досі чекають обіцяної допомоги!

Саме тому ми ініціюємо відкликання Д. О. Єрохіна з обласної ради.

О. ГУЛІЙ, В. РАТУШНИЙ,
Т. БІДУЛЬКО, А. СОТНИЧЕНКО,
В. ДЖЕРЕЛЕЙКО,
В. ХИМЧАК, Н. ІОСИПОВА,
О. ПОЛІЩУК, В. БІЛОВА,
М. ЯЛОВИЙ,
П. КВАСОВ, В. ІВАНКІВ,
Л. ЗАГАЙНОВА,
Л. СУХОМЛИН, С. СУХИНА
Учасники сесії:
Н. КАСЬЯНЕНКО, О. СУХИНА

ЧОМУ ВБИВСТВО В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА НЕ РЕЗОНАН-

РОКОВИНИ

Шість років після трагічної загибелі лідера НРУ В'ячеслава Чорновола. Якщо справа Ґонґадзе належить до найрезонансніших, то як тоді кваліфікувати вбивство лідера НРУ? І, виходячи з суто моральної точки зору, чи взагалі можна говорити про більш або менш резонансні вбивства?

Голова НРУ Борис Тарасюк повідомив, що він звертався до міжнародного ПЕН-клубу, членом якого був В. Чорновіл, до інших міжнародних організацій, але ця справа, на жаль, не набула міжнародного розголосу, хоча порівняно з Георгієм він був значно відомішою особистістю. Але він відійшов у вічність у несприятливий для політичних резонансів час, коли багато хто з європейських та американських політиків саме з іменем Леоніда Кучми ототожнював гарантії, що в Україні не буде лівого реваншу.

Щороку, коли наближається 25 березня, сумна дата з дня загибелі, керівники НРУ заявляють про те, що цю справу правоохоронні органи не хочуть розслідувати.

Нинішній лідер НРУ Борис Тарасюк на зустрічі з журналістами сказав, що загибель В. Чорновола продовжила сумний ланцюг злочинів минулої влади, і колишній режим залишив за собою багато загадкових убивств. Досі немає ясності в розслідуванні справи загибелі В. Чорновола, проте голова НРУ сподівається, що з допомогою нової влади вдасться розкрити злочин. Б. Тарасюк у листі до Віктора Ющенка висловив сподівання, що розслідування загибелі В'ячеслава Чорновола для Президента буде справою честі.

За словами Б. Тарасюка, МВС і Генеральна прокуратура відновлять слідство за фактом загибелі В. Чорновола. Це сподівання підтвердив заступник Генерального прокурора України Г. Шокін. Голова НРУ зустрічався з міністром внутрішніх справ Юрієм Луценком та Генеральним прокурором С. Піскуном, обговорив із ними потребу відновлення слідства в справі загибелі В. Чорновола. "У мене є запевнення від Луценка про відновлення слідства", заявив на прес-конференції Б. Тарасюк.

Знову було згадано про те, що в березні 2001 року народні депутати Григорій Омельченко й покійний нині Анатолій Єрмак стверджували, що під час президентської кампанії 1999 року кандидат у президенти Євген Марчук продемонстрував їм відеокасету зі свідченнями офіцера міліції про те, що аварію, в якій загинув В'ячеслав Чорновіл, організував спецпідрозділ МВС. Сам Євген Марчук неодноразово заявляв, що касета, швидше за все, фальшива, але не може пояснити, чому вона зникла і її не можуть знайти. Хоча перед президентськими виборами 1999 року він був упевнений у правдивості касети. Виникає запитання, коли ж нинішній лідер "Партії свободи" був не вільний у своїх міркуваннях. І чому?

У центрі — Атена Пашко, дружина загиблого 6 років тому В'ячеслава Чорновола

Нині деякі експерти висловлюють сумнів, що політичні вбивства мають шанси бути до кінця розслідуваними. Є навіть припущення, що люди, які при владі і в опозиції, зацікавлені в тому, щоб справа В. Чорновола залишилася не розкритою... Його смерть багатьом відкрила шлях до політичної кар'єри.

● **Галина ЛЕВИЦЬКА,**
фото **Олександра ВАКУЛЕНКА**

ДЕМОКРАТІЯ ПО-КЕРЧЕНСЬКИ

Двоє невідомих жорстоко побили керівника керченського відділення кримського громадського руху "Прозора влада" Ірину Шебулдаєву. Біля будинку Шебулдаєвої нападники нанесли їй кілька ударів кастетом по голові й втекли. Потерпіла з тяжкими травмами потрапила в травматологічне відділення міської лікарні.

За кілька годин до цього троє невідомих напали на наметове містечко, встановлене активістами руху перед міськрадою Керчі. У спровокованій бійці постраждало кілька мешканців наметів.

І. Шебулдаєва пов'язує напади з правозахисною діяльністю й принциповою позицією громадського руху щодо керченського міського голови Олега Осадчого.

Керівники "Прозорої влади" не вперше вимагають від правоохоронців провести розслідування й покарати винних. Напередодні лідер "Прозорої влади" депутат ВР АРК Андрій Сенченко звертався з відкритим листом до Генерального прокурора, керівників правоохоронних органів, СБУ, МВС із приводу подій під час недавнього мітингу перед міськрадою, на якому керчани висловили своє ставлення до керівництва міста. Тоді влада відповіла затриманням сина Ірини Шабулдаєвої. "Якби київські й кримські правоохоронці відреагували на ту вимогу вчасно, то вчорашньої трагедії не трапилося б", — переконаний А. Сенченко.

● **Віктор ХОМЕНКО,**
Крим

ЮРІЙ КОСТЕНКО: «МЕНЕ ДИВУЄ В ЛЮДЯХ ЖАДОБА ВЛАДИ»

Фото Г. Оборської

Закінчення. Поч. на с. 1

На превеликий жаль, поки що, говорячи про перемогу Помаранчевої революції, не втілюють того, що потрібне для формування української економічної, культурної та іншої політики. Це завдання стоїть перед УНП. Хоча нас сьогодні не всі розуміють. Зараз, наприклад, відбувається процес формування нової провладної партії "Народний Союз Наша Україна". Пропонують усім партіям об'єднатися в ній. У цій партії представлені, здебільшого, ліберальна й лівоцентристська ідеології, але немає правоцентристської, яка торувала шлях до перемоги не тільки Помаранчевої революції, але й головної перемоги, коли на політичній карті постала українська держава. Ця права політична ідеологія поки що не така впливова та бажана в державній політиці.

— Ви хочете сказати, що уряд Ющенка—Тимошенко не сформував належної державної політики?

— Поки що ми не бачимо активних кроків у формуванні українських пріоритетів у державній політиці. Навіть якщо взяти державний бюджет, який ми щойно ухвалили, дуже показовий документ. Найболючішим є питання національного виробника. Тому що урядова політика передбачає не захист і підтримку вітчизняного товаровиробника, а навпаки — лібералізацію торговельно-економічної політики, яка приводить до того, що в Україну через зменшення митних бар'єрів запускається товар із більш розвинених країн, який має можливість зруйнувати національного виробника. Це можу продемонструвати на прикладі виробників пива. Бюджетом передбачено збільшення акцизів на цю вітчизняну продукцію, а з іншого боку, митний тариф на ввезення пива зменшується. Національний товаровиробник може не витримати конкуренції, і ми питимемо пиво з Данії, Німеччини, Чехії, і таким чином будемо утримувати не свої, а чужі робочі місця. Те ж саме можна сказати про виробництво м'яса чи переробку сільськогосподарської продукції. Я вже не кажу про більш складні, енергомісткі галузі — біохімічну чи машинобудування. Запропонована урядом політика може завдати шкоди національному виробникові.

— То Ви голосували проти цього бюджету?

— Ні, ми голосували за. Тому що соціальна політика бюджету (до речі, нагадаю, що міністр соціальної політики та праці Кириленко — наш) повністю відповідає нашим пріоритетам. Підвищуються пенсії, зарплатня, соціальні виплати. Але УНП відстоює в політиці як мінімум 3 пріоритети: соціальні, економічні й духовно-культурні. І саме з цих трьох аспектів ми аналізували бюджет. Із соціальних питань майже не було застережень, про економіку я коротко сказав, а щодо культурного аспекту — ми задоволені, що уряд почав робити перші кроки в плані збільшення коштів на розвиток української мови та книгодрукування. Фінансується спеціальна програма з відтворення української історії. Є ініціативи Президента з формування небюджетних коштів на відновлення Батурина чи музею Івана Степановича Мазепи в Києві, чи Музею голодомору. Цього недостатньо, але перші кроки зроблено. Водночас ми вимагаємо від уряду змінити політику щодо національного виробника.

ЗАВДАННЯ ПОЛІТИКА — ЗАВЖДИ ДИВИТИСЯ ВПЕРЕД

— Юрію Івановичу, чи не відчуваєте Ви відповідальності за те, що національна революція кінця 80-их —початку 90-их провалилася? Коли народ вийшов на вулиці й змусив керівництво УРСР декларувати курс на незалежність країни, керівники національно-демократичного руху, представлені у Верховній Раді, пішли на компроміс із представниками комуністичного режиму, і, як наслідок, фактично досьогодні країною керували представники старого режиму? Не шкодуєте, що не домоглися тоді люстрації, як це було в Польщі, Прибалтиці?

— Завдання політика — завжди дивитися вперед, аналізуючи свої промахи в минулому, а не постійно розмірковувати: а як би воно було, якби... По-перше, я в 1990—91 рр. не був на верхніх щаблях національно-демократичного руху. Я був депутатом ВР, членом "Народної Ради", але — не керівником Народного Руху — основи "Народної Ради", отож не міг впливати на підготовку рішення. Пам'ятаю всі ці дискусії. Я тоді належав до тієї частини "Народної Ради", яка підтримувала ідеї і саморозпуску Верховної Ради, і проведення люстрації, бо ознайомився з досвідом Польщі, Чехії, Прибалтики, і знав, що там це дало великий ефект. Але позаяк цього в нас не сталося, то зараз у сучасній політиці треба пропонувати такі кроки, які б не допускали повторення цих помилок. З іншого боку, а чи було готове до тих змін наше суспільство? Адже такі перетворення пройшли тільки в деяких східноєвропейських країнах (Польщі, Чехії, Словаччині...) та в Прибалтійських республіках. Натомість в Україні, Грузії, Білорусі, Росії та ін. їх не було. Вони пішли шляхом, що привів до другого етапу революції, який спостерігали в Грузії, Україні, сьогодні в Киргизії. Мабуть, треба усвідомлювати те, що тоді суспільство не вповні було готове до другого етапу демократичної революції. Потрібно було більше ніж 13 років, щоб ми нарешті поставили крапку в історії комунізму.

— Чи може виявитися згодом, що Помаранчева революція не завершена, люстрація не проведена й потрібний третій етап?

— Думаю, ці проблеми треба вирішувати через демократизацію всіх сфер життя, яка поступово приведе до того, що називаємо люстрацією, тобто до відсторонення від влади керівників, які чинили колись протиправні дії. Щоправда, для цього потрібно буде більше часу, ніж для кадрової чистки, регламентованої законом. Такий розвиток України може забезпечити своїм керівництвом Президент Ющенко. Чому не дати право виборцю зробити цю люстрацію на всіх рівнях через відповідне законодавство? Змінімо норму Конституції, — і нехай уже в 2006 році виборець сам обирає голову виконавчого комітету обласної і районної рад. Оце й буде політична люстрація, тому що виборець чудово знає, хто чинив протиправні дії, зокрема й на виборах 2004 року. Натомість нам кажуть: давайте приймемо закон про люстрацію, але не будемо обирати владу на всіх рівнях ("ще не той час, суспільство не дозріло"). Це помилкова думка. Я за те, щоб виборець не тільки обирав народного депутата, але й через свого обранця, парламентською більшістю, формував уряд. Так само на місцевому рівні: дати право обирати не тільки ради, а й голів селищ, сіл, міст. Тоді все стане на місця. Я проти того, щоб ми почали дискутувати, кого за що піддати люстрації, й чекали на відповідний закон. Є багато посадовців, яких можна притягти до відповідальності за скоєні злочини без закону про люстрацію. Потрібно лише, щоб запрацював суд. Наприклад, ті, хто фальшував вибори на очах у людей. Коли державний службовець, фактично весь Кабінет Міністрів попереднього складу, порушуючи закон про вибори, не просто агітував за Януковича, а змушував людей голосувати за нього, то це порушення закону й за це треба відповідати. Є прокуратура, суди: готуйте документи й працюйте. Я вже не кажу про тих, хто розкрадав державне майно. Відомі прізвища, відомо, які підприємства вони поклали собі в кишеню. Навіщо чекати закону про люстрацію, коли всі порушення очевидні?

МАЄ БУТИ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНА КОАЛІЦІЯ

— Ви категорично відкидаєте можливість того, що УНП піде на вибори 2006 року самостійно чи навіть в опозиції до влади?

— Щодо опозиції, то це якісь політичні інсинуації. Як ми можемо бути в опозиції до влади, яку ми так важко впродовж 16 років формуємо: владу демократичну, що сповідує національні цінності й пріоритети? Більше того, програма Президента Ющенка, яку виборці підтримали, на 90 % є програмою УНП. З іншого боку, я б не хотів, щоб на виборах 2006 року всі зібралися в коаліцію, яка любитиме Президента, а не в блоки, які між собою змагаються своїми програмами та ідеологіями. Щоб виборець нарешті мав змогу голосувати за те чи інше обличчя української держави, а для цього йому треба дати декілька політичних напрямків, голосуючи за які, він дає відповідь, якою хоче бачити Україну. Має бути національно-демократична коаліція, має бути ліберальна, має бути соціал-демократична. Це ті три складові, які в Європі весь час при владі, і які лише змінюють одна одну. А виборець обирає владу за завданнями, що їх вона має реалізовувати першочергово.

— Як Ви ставитеся до створення партії "Пора"?

— Я за те, щоб в Україні політичні сили могли не просто конкурувати між собою за участь у формуванні державної політики на рівні парламенту, а й за те, щоб ці сили відстоювали певні напрямки в цій політиці. Щодо молодіжної політики, я скажу, що її не було, немає і не буде доти, доки у Верховній Раді не з'явиться потужне молодіжне лоббі. В усьому світі права жінок відстоює жіноцтво, молоді — молодіжні партії і рухи.

— Як Ви оцінюєте те, що і "Народний Союз Наша Україна", і "Пора" не ідеологічні партії, а такі собі модні політичні бренди Помаранчевої революції?

— Бренди, як засвідчує практика демократичного розвитку інших країн, дуже швидко проходять, а залишаються найстійкіші ідеологічні політичні сили. Наведу показовий приклад. У Сполучених Штатах Америки 8 років тому на президентських виборах, коли вдруге балотувався Клінтон, дуже популярним був брендовий кандидат *Рос Перро*, мільярдер, який не належав ні до республіканської, ні до демократичної партії. Він казав: і ті, й інші вже себе скомпрометували, оберімо щось інше, третю силу, "я просто хороша людина", як у нас люблять говорити. Навіть фахівці говорили про його можливості стати наступним президентом США, але виборці все ж віддали перевагу партійному кандидату. Це свідчення того, що партія — не просто програма, це віддзеркалення світогляду певної частини суспільства. І ми як українська патріотична сила віддзеркалюємо погляди патріотичних громадян. Ми віддзеркалюємо світогляд багатьох поколінь українців, які боролися за власну державність і хочуть бачити цю державу українською за суттю.

НАМ ПРАГНУТЬ НАВ'ЯЗАТИ МІФ ПРО ТЕ, ЩО МИ ДВІЙНИКИ

— Пане Юрію, на жаль, Ваше ім'я в багатьох асоціюється з таким поняттям, як "Рух-2". Як ставитеся до думки, що Ви стали засновником моди на партії-двійники? І поставте, будь ласка, для мене крапки над "і": Ви справді розійшлися із В'ячеславом Чорноволом у поглядах перед президентськими виборами, чи конфлікт уже виник із паном Удовенком?

— Ми живемо поки що в недемократичній країні, де стара влада законсервувалася з 1991 року, і тільки зараз усе починає оновлюватися. Стара ж влада використовувала весь арсенал боротьби з опонентами, сформований за часів тоталітарного режиму. Найвпливіший метод цієї боротьби — це або фізичне знищення опонентів (саме так у Радянському Союзі боролися з інакомислієм), або усунення політичного конкурента спеціальними технологіями. Серед цих технологій — політичний наклеп. Згадайте, як було знищено можливість стати першим Президентом України В'ячеславу Чорноволу, який був головним кандидатом від національно-демократичних сил. Буквально за тиждень до голосування сказали, що Чорновіл позбавить пенсії всіх радянських пенсіонерів. І його рейтинг почав стрімко падати. Згадайте другий етап боротьби з національною демократією — 1994 рік. Сказали, що Рух довів країну до розрухи... А Президентом — комуніст Кравчук, уряд — комуністи чи екс-комуністи, Фокін, Масол і вся та братія, місцеві органи влади на 95 % — представники старої комуністичної номенклатури. Лише міністр екології — рухівець Костенко, Чорновіл — голова Львівської облради, і ще в Тернополі й Івано-Франківську демократи як голови облрад. Але запустили ці тези, і ми в 1994 суттєво втратили свої позиції при обранні до Верховної та місцевих рад. Третій етап — 1999 р., коли запускається ідеологема, що Рух розколовся. Рух не розколовся, шановні друзі. Під цю ідеологему знищили Чорновола, бо діяли ми в межах вимог статуту, головної конституції діяльності будь-якої політичної партії. Було зібрано Центральний провід, який ухвалив рішення про достроковий з'їзд і все, що з цього випливало. Але владі треба було довести розкол. Тому була зібрана меншість, проведено другий з'їзд, і так створено два Рухи. Якщо керуватися статутом, а саме цим мав керуватися Мінюст, то ніякого другого з'їзду не було б. Під цей розкол владою було вбито Чорновола, щоб сказати, що від національної демократії немає єдиного кандидата, тому треба голосувати за Кучму, бо він боротиметься з "червоною загрозою". Це саме стосувалося і другої спецоперації з розколу лівих сил. Згадайте "канівську четвірку", і як вона була зруйнована. Інший приклад спецтехнологій і міфів, які запускалися владою: "Ющенко — нашист". На цьому фактично намагалися навіть територіально розколоти українське суспільство.

Зараз нам теж прагнуть нав'язати міф про те, що ми двійники. Та які ми двійники до "Народного Союзу", коли партії, які зібралися в коаліції "Наша Україна", об'єднували три ідеології: національну, ліберальну й лівоцентристську. Йде нормальний процес політичної структуризації українського суспільства на правих, центристів чи лібералів і лівоцентристів. Ніхто нічого не розколював. Ми єдині за головною позицією: ми ті політичні сили, які добилися перемоги Віктора Ющенка.

— Пана Удовенка використали, щоб розколоти Рух?

— У нас ніколи не було жодних скандалів і протиріч. Більше того — після смерті В'ячеслава Максимовича ми з ним два роки дуже активно йшли до організаційного зближення наших партій, аби створити єдину правоцентристську силу. Ми цей процес майже завершили, але після його відставки все зупинилося. Думаю, що в майбутньому і УНП, і НРУ, і УРП "Собор" стануть єдиною політичною силою.

Щодо покійного В'ячеслава Чорновола, то в нас справді були в партії дискусії, зокрема згадую дискусію 1992 року: чи Рух має залишатися громадською організацією як координатор національно-демократичного руху, чи має перетворитися в партію. Я досі вважаю політичною помилкою, що Рух став однією з партій, а не координуючим центром, як, наприклад, блок "Наша Україна". Але ці всі дискусії були нормальними для політичної сили.

— Справа вбивства Чорновола має шанс бути розкритою?

— Оскільки це політична справа, то її розкрити важко, адже замовниками є політичні сили чи фігури. Те саме стосується справи Ґонґадзе, замаху на Ющенка. Знайдуть виконавців, "стрілочників", але замовників — ніколи. Як не знайдено замовників вбивства президента США Кенеді чи прем'єр-міністра Швеції.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

АСПЕКТИ

ДАЙ ВІДПОВІДЬ ДІЛОМ!

Я брала участь у Помаранчевій революції, а нині... не знаходжу відповіді на запитання: чому бандити не сидять у тюрмах? Чому наша влада не стає на захист рідної мови? Чому нова влада недооцінює стратегічне значення Одещини? Чому Євген Червоненко, перебуваючи в Одесі, "забув" українську мову? Чому ніяких змін в інформаційному просторі? Чому допустили закриття єдиної україномовної газети в Криму "Кримська світлиця"? Чому московські гастролери не вилазять із Одеси?

І таких запитань — безліч. Схиляюся перед Президентом України, Прем'єр-міністром, членами уряду, які навіть сплять у кабінетах, працюючи на благо держави. Але, впевнена: треба створювати національну еліту в Україні, яка своїм авторитетом впроваджуватиме в суспільстві **національну ідею**.

Дивує балаканина навколо "громадського телебачення". Воно й так у нас громадське, бо існує на наші гроші, бо працює на громадську аудиторію. Інша справа, хто керує телебаченням. Так, швидкі зміни в українському інформаційному просторі неможливі без радикальних втручань Президента й Уряду. Та ще — СБУ і громадської організації "Просвіта", в якій є багато людей діяльних і високодуховних. Тільки, впевнена, треба менше балакати й більше робити.

Коли пишу ці роздуми, телевізія радісно перераховує російських співаків — переможців українського телеконкурсу "Золота жар-птиця", телеанонс закликає переглянути "нашу" кінострічку "Торгаші" з ненашою мовою й російськими акторами, а вчора команда з російського фільму "Бригада" обіцяла саме в Києві показати прем'єру нового фільму.

То чи господарі ми у своїй країні, чи ні? На це запитання влада повинна дати відповідь не словом, а ділом.

Валентина СИДОРУК, м. Іллічівськ Одеської обл.

РЯДКИ З ЛИСТІВ

* * *

Державна мова для України має бути українською і тільки. Мова українська — неповторна.

Дивно було почути українську мову в 50-их роках XX ст. у селищі Ахтубінськ Астраханської обл. Державні установи, школи — російськомовні, а в обійсті спілкуються українською. І певно, досі там на поймах р. Ахтуба, що поруч із пристанню Петропавлівська нива, — українська мова. Неповторна.

У багатьох сім'ях, як в Україні, так і в Росії родина розділена навпіл. Ті діти, онуки й правнуки, що в Росії, як і повинно бути, спілкуються російською. І українські діти, онуки й уже народжені в незалежній Україні правнуки... також розмовляють російською. Це мінус нашій державі. При наступному перепису населення вони не зазначать рідною українську мову. Хто винуватий? Дитсадочки, школи чи сім'ї, де діти спілкуються чужою мовою?

За чим можна визначити кількість українського населення, якщо тепер за паспортом усі безнаціональні?

Ольга СЕРЕДА, м. Хмельницький

* * *

У Конотопі панує російська мова, випускники гімназії, шкіл недосконало володіють українською. Я писала в нашій освітянській газеті: "Хто навчить українських дітей української мови?", зверталася у наш районний відділ освіти, писала, говорила із заввідділу освіти — голос волаючого в пустелі — й відповідь: "Если с русскоязычным учеником говорить по-украински — это нарушение его прав". У нашому медучилищі готується конкурс на студентську красуню, — усі конкурсантки розмовляють російською.

Л. ЧУМАК, м. Конотоп

БУДНІ

ПОРУЧ ІЗ АДМІНІСТРАЦІЄЮ

Черговий мітинг відбувся в Севастополі. Цього разу його організували комуністи, за підтримки так званого Союзу совєцкіх офіцерів, сумнівної партії "Громадський контроль" та "Женщіни-труженіци". Виступаючих хвилювали дві теми: НАТО та статус російської мови.

У своїх промовах вони наголошували: в НАТО втягуються щоразу більше держав, НАТО вже нині перебуває на території колишнього СССР, Севастополь — проти вступу до НАТО. Звучали прямі образи на адресу Президента України Віктора Ющенка та Прем'єр-міністра Юлії Тимошенко. Їхню діяльність називали не інакше, як "фашизм XXI века".

Звучали заяви про адміністративний тиск влади на російську мову. Особливо відзначилася секретар парторганізації Севморзавода, яка прочитала цілу доповідь про "язик". На її думку, російська мова відіграє визначну роль на всій території Союзу (в її свідомості цей "Союз" ще існує не як колишній, а цілком реальний). А тут, мовляв, хочуть переконати, що Україна повинна говорити українською мовою. Для доповідачки це просто неприйнятно. Ця комуноросіянка почала демонструвати свої знання української мови: *"Вот украинское слово "ухамі". Это же режет слух. А "сивий"? Это же бред сивой кобылы. Сивый мерин. Для русского человека это слишком низко звучит".*

Усе це відбувалося поруч із державною адміністрацією, "під носом" новопризначеного голови Сергія Іванова.

Оксана РУМЯНЦЕВА, м. Севастополь

ЗАЯВА

Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка

У кабінетах нової влади опрацьовується низка Указів Президента України, що стосуються післякучмівського облаштування України. Як стало відомо, серед них є проект Указу *"Про захист прав громадян на використання російської мови та мов інших національностей України"*. На жаль, змушені констатувати, що ідеологія проекту Указу спрямована не на консолідацію українського народу, а на продовження сепаратизму, розпочатого антиукраїнськими силами Харкова, Луганська та Донецька. І це робиться від імені народного Президента!

Грубо перекручується ст. 10 Конституції України та тлумачення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року, де записано, що "українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших сферах суспільного життя, які визначаються законом".

Проект Указу складається з трьох пунктів. У першому з них Кабміну рекомендується скласти перелік населених пунктів, де в органах влади поряд із державною може застосовуватися російська мова. У проекті не зазначено мотивації створення цього переліку. Другий пункт передбачає право громадян, що мешкають у визначених переліком населених пунктах, звертатися до органів влади й отримувати інформацію, а також спілкуватися з посадовими особами російською мовою.

Цей пункт суперечить ст. 10 Конституції України та діючому Закону про мови України, за якими мови національних меншин можуть використовуватися в державних структурах не замість, а поряд із державною українською мовою.

Третій пункт зобов'язує внести до посадових інструкцій держслужбовців вимогу про обов'язкове володіння ними російською мовою. (І це тоді, коли ще не всі з них оволоділи державною!).

У проекті Указу грубо порушуються права етнічних українців, які за останнім переписом складають майже 78 % населення України. В окремих реґіонах Заходу, Центру та Півночі України — понад 90 %.

У Південних і Східних реґіонах України, крім Криму, також переважає україномовне населення. До речі, там держслужбовці, як правило, не користуються державною українською мовою, про що свідчать судові позови громадян.

У зазначеному проекті Указу немає жодного слова про виконання мовних статей Основного Закону (ст. 10, ст. 11 та ін.), зміцнення і розвиток державної мови. Фактично, створюються умови, аби російська мова не лише стала офіційною (хоча такого юридичного терміна не існує), а зайняла і так хистке місце української як державної.

Підписання такого Указу не тільки не приведе до консолідації українського суспільства, а навпаки — загострить міжетнічні стосунки в Україні, бо український народ, що так яскраво продемонстрував свою національну свідомість під час Помаранчевої революції, ніколи не погодиться жити без рідної мови на своїй землі.

25 березня 2005 року
м. Київ

ФАКТ...

ЧИЇ ПРАВА ПОРУШЕНО?

І знову мовне збурення. Цього разу з того приводу, що від держсекретаря країни до Кабінету Міністрів надійшов документ (його копії з блискавичною швидкістю розповсюдилися по всій Україні), що має назву "Про захист прав громадян на використання російської мови та мов інших національностей України". Із рук у руки передають і папір, яким 16 березня наш Прем'єр-міністр відреагувала: проект указу Президента адресовано нею кільком міністрам (юстиції, освіти та науки, праці та соціальної політики) для вироблення ними — "у тижневий термін" — "узгоджених пропозицій та висновків".

Конкретніше, яких матерій стосується цей документ? Ось яких. Передбачено, щоб "у двотижневий термін" Кабмін подав перелік населених пунктів країни, на територіях яких "при наданні інформації на запити громадян поряд із державною мовою застосовується російська або мови інших національностей України у місцях їх компактного проживання". Ще зазначено: громадянам гарантується, що посадовці в спілкуванні з ними будуть зобов'язані давати відповіді "по суті звернення російською мовою або мовами інших національностей". А для того, щоб працівники органів виконавчої влади й місцевого самоврядування знали ці мови, необхідність володіння ними передбачено "внести до професійно-кваліфікаційних характеристик державних службовців".

Власне, це й усе, що містить цей ураз розтаємничений документ. Лише три пункти, але скільки запитань!

По-перше. Хіба відома кожному друга частина 10-ої статті Основного закону країни не гарантує — достатньо повно — захист і використання російської та інших мов?

По-друге. За яким критерієм мають складати отой Перелік (із великої літери! — так у документі) населених пунктів? Відповідно до офіційних даних останнього перепису населення (2001-ий рік) чи з урахуванням, скажімо, крім етнічних росіян, і тих зросійщених наших краян, котрі вважають, що й вони теж спілкуються "по-руськи"?

По-третє. Що означають місця "компактного проживання"? Ось ті ж етнічні росіяни. Якщо, скажімо, в Донецьку та в Криму (це, в основному, й усе з великих міст та з реґіонів України) їхня кількість перевищує — за переписом — п'ятдесят відсотків населення, то, поза сумнівами, це — компактне проживання, супроти чого годі мати заперечення. Але ось ситуація з Києвом, де з 2666 тисяч населення етнічних росіян нараховується 426 тисяч, або 16 відсотків, — це проживання компактне чи ні? Доведіть, що не компактне. А тих десятків тисяч росіян, які живуть у Львові, хіба не достатньо, щоби ствердити і їхнє компактне проживання? Та й навіть тисяча чи кілька сотень неукраїнського етносу в якомусь поселенні чи то Галичини, чи іншого краю держави — це (надто з точки зору прав людини, про які, відірвавши їх від прав нації, завжди знайдеться немало охочих нагадати) хіба не компактність?

...І КОМЕНТАР

Ось так розмірковуючи, милі панове, не можемо не прийти до висновку, що, фактично, вся Україна і має потрактовуватися як територія, на якій та ж російська мова повинна використовуватися в офіційному спілкуванні. Може, насправді, це і є вона — дещо завуальована, але вельми далекосяжна істинна мета документа?

Але таке сконстатувавши, як не сказати: приїхали! До чого? Та все до тієї ж двомовності, волання з приводу якої давно вже набили нам оскому.

Яким не було б походження проекту, чия б ініціатива не спрацювала, незаперечним є одне: наша недавня національна революція нічого не буде варта, якщо не матиме кардинальних, здавна очікуваних і виболених усім свідомим українством національних результатів у культурно-мовній сфері. Вдивляйся, владо, в очі багатомільйонного Майдану, чуй повсякчас його вимоги, — і ти переконаєшся, що альтернативи повносилому національно-культурному утвердженню українців на своїй землі не існує. До речі, й для Європи, до якої пориваємося, зможемо бути цікавими тільки за умови своєї національної увиразненості — національно безликі в європейському домі просто відсутні.

Але доки це може тривати, — непомірно затяжне виборювання нацією своїх прав? Дарма говорити, що подібна ініціатива влади психологічно й морально змучує, зневолює, краде у громадян енергію, варту іншого конструктивного, державорозбудовчого застосування.

● **Анатолій ПОГРІБНИЙ,**
професор, секретар НСПУ,
голова Київської організації НСПУ

VII З'ЇЗД

«ПРОСВІТА» ТА РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

"Просвіта" ім. Т. Шевченка — найдавніша українська громадська організація, яка зіграла і продовжує відігравати в нашій історії особливу роль. Заснована в грудні 1868 року у Львові, вона зуміла згуртувати все свідоме українство на основі національної ідеї для формування національної свідомості й підготовки суспільства до активного державного життя. В умовах багаторічного панування чужих режимів (Австро-Угорщини, Росії, Польщі, Угорщини та ін.) різноманітні форми її діяльності забезпечили національне відродження України кінця XIX—початку XX століття, очолювали всі ділянки культурного, політичного й економічного життя суспільства.

Природно, що починаючи з часів горбачовської "перебудови", коли стали можливими певні свободи в рамках тоталітарної радянської системи, кращі представники української інтелігенції звернулися до історичного досвіду "Просвіти" й утворили Товариство української мови ім. Т. Шевченка (тепер ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка). Першим головою Товариства було обрано нашого славного земляка Дмитра Павличка.

Просвітянська ідея знайшла масову підтримку на Прикарпатті, вже 15 квітня 1989 року була проведена установча конференція ТУМ ім. Т. Шевченка у великій залі колишнього будинку політосвіти, яка не змогла вмістити всіх бажаючих. По всій області почалася активна розбудова структур товариства — в усіх районах, містах, більшості сіл, ВНЗ, виробничих організаціях і т. ін. За короткий термін в області організувалося понад 20 тисяч членів Товариства — це були найбільш національно свідомі громадяни. Згодом із лав членів Товариства сформувалися політичні партії національно-демократичного спрямування. Товариство виявило великий потенціал народу, цілу плеяду яскравих особистостей.

Досить швидко, вже на початку 1990 року, Товариство виконало дуже важливу політичну функцію — висунення кандидатів у депутати до рад усіх рівнів, включаючи Верховну Раду. Можна стверджувати, що завдяки Товариству в українській політиці значну роль почали відігравати національно-демократичні сили, які сформували у Верховній Раді опозицію — народну Раду, що була ініціатором основних законодавчих кроків державного спрямування, в тому числі Декларації про державний суверенітет та Акту проголошення державної незалежності України.

В Івано-Франківській області з 12 депутатів Верховної Ради 11 були представниками національно-демократичних сил — висуванцями ТУМ ім. Т. Шевченка, в абсолютній більшості місцевих рад, зокрема в обласній раді домінували члени Товариства. Таким чином, Товариство продовжило історичну традицію з формування української влади, відіграло в 1990 році ключову роль. Однак у пізніші роки, зокрема у виборчих кампаніях 1998—2002 рр., "Просвіта" значною мірою втратила в області свої позиції, а на перший план вийшли політичні партії, поспішно сформовані, без серйозного впливу й досвіду, й утворили іншу соціально-політичну картину.

Однак хвиля національного піднесення початку 90-их років не могла замінити собою планомірну багаторічну роботу "Просвіти" попередніх часів і перебороти те духовне спустошення українського народу, яке століттями несли з собою пануючі режими чужих держав. Тому й маємо ситуацію з владною елітою, яка переважно відображає не інтереси народу, а власні чи кланові. Наявність сотень політичних партій та громадських організацій, як бачимо, не приводить до консолідації українського суспільства, а частіше — до розпорошення національно-свідомого елементу суспільства.

Очевидним видається те, що впровадження державної ідеології є необхідною складовою частиною реалізації національної ідеї в Україні. Візьму на себе сміливість стверджувати, що "Просвіта" могла б з успіхом виконувати цю дуже важливу державну місію (повною мірою, бо частково це робиться і нині) в силу таких причин:

• історичної традиції;

• зосередження в "Просвіті" кадрового інтелектуального потенціалу, людей, зорієнтованих на національну ідею, здатних вести відповідну державницьку ідеологічну роботу в масах;

• наявності широко розгалуженої мережі просвітницьких організацій;

• позитивного сприйняття ідей та діяльності "Просвіти" більшістю свідомого українського загалу;

• суспільної потреби.

Що потрібно для повноцінної діяльності "Просвіти" в цьому напрямі?

По-перше, державна підтримка. Державна ідеологічна робота — функція держави, природно, держава має відповідно фінансувати її діяльність на всіх рівнях (центр—область—район—місто—село). Основна частина просвітянських проектів має органічно входити в державні програми як загальноукраїнського, так і реґіонального рівнів.

Особливе значення повинно надаватися лекціям, бесідам, зустрічам, бажано з відповідним художнім супроводом. Такою діяльністю мають займатися висококваліфіковані спеціалісти, для яких національна

ідея — власне переконання.

По-друге, діяльність "Просвіти" має пронизувати всі сфери суспільної діяльності, забезпечити той державний стан суспільства, який характеризує і визначає високий рівень — європейську якість України. Знаємо, що духовні первини є визначальними як для людини, так і для народу. Вищу якість, сукупність ідей, підходів до пошуку сучасних знань, об'єктивних оцінок з огляду національних інтересів, спрямованих на розвиток духовної та матеріальної культури України, виховання молоді — далеко не все, що має нести в собі "Просвіта". Тут повинна сконцентруватися елітна, інтелектуальна та найактивніша частина суспільства, починаючи з верхніх ешелонів влади й закінчуючи кожним українським селом. У цьому зв'язку варто підкреслити, що в Івано-Франківському обласному об'єднанні "Просвіта" ім. Т. Шевченка за участю духовенства, інтелігенції, представницької та виконавчої влади, прийнята концепція відновлення "Просвіти" в кожному селі. Сільський осередок "Просвіти" бачиться як об'єднання активістів-учителів, священиків, працівників культури, медицини, сільського, лісового господарств, фермерів та ін. — усіх свідомих громадян, включаючи і сільського голову.

Престиж "Просвіти" мав би підкріпитися позитивною оцінкою її діяльності з боку держави та суспільства, яка враховувалася б у перспективах росту для працівників, особливо в державній службі, освіті, культурі та ін.

По-третє, в цьому випадку мала б змінитися сама структура "Просвіти", слід упровадити сучасний менеджмент із комп'ютерною технікою та Інтернетом.

Ця технічна база має забезпечити необхідні комунікативні зв'язки як по вертикалі (від центральних органів до осередків на місцях), так і по горизонталі. Інтернет дає нам небачені раніше можливості й у плані обміну досвідом, лекційної пропаганди, проведення заходів тощо. Зв'язок з українськими громадами та іншими структурами за кордоном дозволить піднятися на вищий і масштабніший рівень діяльності.

Безперечно, для реалізації цього проекту (проекту модернізації "Просвіти") потрібна, найперше, політична воля владної еліти, а відтак усвідомлення широким загалом суспільної потреби реалізації національної ідеї та ролі "Просвіти" в цьому процесі. Переконаний, що нинішній час, пов'язаний із оновленням українського суспільства і владної еліти, є часом не тільки перемоги просвітянської ідеї, а й активної та результативної роботи оновленої просвітянської громади.

● **Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ,**
голова Івано-Франківського ОО ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, народний депутат України (I, II скликання)

ПРОСВІТЯНЦІ

ЗА ЗАСЛУГИ

У житті нерідко так трапляється. Одні працюють, не покладаючи рук, не чекаючи винагороди, — і нагороди їх уперто обминають. А такий же, а нерідко й менший доробок іншого вчасно й помітять, і оцінять. Ось і Дарія Дмитрівна Чубата, знаний у Тернополі лікар, депутат обласної ради двох останніх скликань, голова міського об'єднання "Просвіти" — вся в роботі, в громадських клопотах. Не знаємо іншої такої громадської активістки, яка б так, як вона, скрізь встигала. Просвітянка за духом, за складом душі, Дарія Дмитрівна організовує конференції, громадські обговорення суспільно значимих питань, допомагає молодим талантам і людям з обмеженими можливостями.

А відколи очолила в обласній раді постійну комісію з питань духовності, культури, свободи слова та інформації, полем її діяльності стала вся культура області. Дарія Дмитрівна активно підтримує творчі колективи, митців, наполегливо виступає за надання статусу національної святині Почаївській лаврі, підтримує журналістські колективи.

Проте нагород, як не дивно, в неї не густо, а державної — досі не було жодної. І ось нарешті давно заслужене визнання її громадської праці: голову міського об'єднання "Просвіти" Д. Чубату нагороджено орденом "За заслуги" III ступеня. Нагороду на урочистому шевченків-

●

КОНФЕРЕНЦІЯ

ЗНАЙМО ІСТОРІЮ РІДНОГО КРАЮ!

Бериславська "Просвіта" провела науково-практичну конференцію на тему "Історія заселення Бериславщини". Організація й раніше проводила подібні заходи, присвячені роковинам В. Стуса, М. Грушевського, С. Петлюри, Г. Сковороди, В. Симоненка, В. Винниченка, з нагоди різних подій вітчизняної історії та культури. Цього разу була обрана саме вказана тематика, позаяк довкола питання колонізації Південної України в XVIII—XIX ст. і царська, і радянська історіографії штучно творили бар'єр історичної неправди, яка, на жаль, і досі культивується значною частиною російських дослідників. Багато років нав'язувалася думка про нібито "исконно русскіє землі", про завжди російський південь, про відсутність у наших краях довгий час українців, про благо, яке безупинно несли колонізатори т. з. "старшого брата". Учасники конференції, яких зібралося майже 200 осіб, — освітяни, працівники культури, студенти педагогічного та медичного училищ, керівники районної ради, держадміністрації, міської ради, представники громадськості — зі здивуванням довідалися, що ще задовго до появи на півдні росіян топографічний опис середини XVIII ст. твердив, що тут *"мешканців ніяких не було з турецького боку, однак запоріжці місцями доволі зимівників мають"*. Або, скажімо, пам'ятаючи роль Потьомкіна в заселенні краю, чи багато хто знає слова призабутого нині історика початку минулого століття Писаревського: *"Потьомкін, зайнятий тоді влаштуванням Новоросійського краю, охоче приймав туди і російських утікачів, і покидьків західноєвропейського суспільства, і усерйоз замислювався над тим, щоб поселити в Криму навіть біглих англійських злочинців і каторжників"*. То ж хіба дивно, що коли на Бериславщині з'явилися ще й італійці, один із сучасників схарактеризував їх досить влучно: "Майже всі з шибениці". Або візьмемо середину XIX ст., коли офіцери Генерального штабу Російської імперії (які виконували особисте доручення царя, а тому не вірити їм немає підстав) написали досить ґрунтовні "Матеріали для географії і статистики Росії...", де вказали, що на 1851 р. в усій Херсонській губернії та Одеському градоначальстві мешкало 703 699 українців, 75 000 молдаван, 55 000 євреїв, 40 000 німців і лише 30 000 росіян! Які вже там "исконно русскіє землі"?!

...Історію заселення степових сіл Бериславщини висвітлив директор Костирської ЗОШ Орест Дідик. Про колонізацію південноукраїнських теренів наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст. розповів учитель історії та права вищої категорії С. Гейко. Особливу увагу присутніх привернули доповіді представників Зміївки. Як відомо, це унікальне село було і є єдиним в Україні місцем проживання численної шведської громади. Про історію заселення Зміївки розповів відмінник освіти України Микола Куривчак. Але це село також у післявоєнний час стало новою батьківщиною (хоча й усупереч бажанню людей) для сотень насильно виселених із територій Західної України, що за змовою комуністичних урядів УРСР та ПНР переходили до Польщі, представників етнографічної групи українського народу — бойків. Про їхні поневіряння та про сучасне життя бойків у Зміївці повідомив семикласник місцевої школи Борис Куривчак. (До речі, у цьому відносно невеликому інтернаціональному селі зараз мешкають представники 14 національностей і один із них — навіть чорношкірий африканець із Замбії, який, до того ж, ще й учителює у школі). Заступник завідувача відділу Державного архіву Херсонської області Олександр Шинкаренко розгорнув на конференції виставку унікальних старовинних документів XVIII—XIX ст. Присутні мали змогу безпосередньо торкнутися історії заселення своєї малої батьківщини, минулого наших предків.

лова Херсонського обласного осередку Товариства "Просвіта" Олег Олексюк передав присутнім вітання народного депутата України Павла Мовчана і вручив деяким найактивнішим бериславським просвітянам нагороди: директор міської ЗОШ № 1, в актовому залі якої й проходив захід, Антоніна Гейко отримала медаль ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка "Будівничий України", а директор Костирської ЗОШ О. Дідик і заступник голови районної організації Товариства Юрій Єременко — грамоти обласної організації. До речі, на конференції всі присутні дізналися і про інші високі нагороди пана Єременка — нещодавно за великий внесок у популяризацію української мови та впровадження нових методів у своїй діяльності він отримав грамоти, спільно підписані тодішніми Послом США в Україні Джоном Гербстом і Міністром освіти і науки України Василем Кременем.

Спонсором конференції виступила Марія Костогриз, уродженка Берислава, колишня випускниця СШ № 1, яка останнім часом мешкає у передмісті Вашингтона — м. Сілвер-Спрінґ.

● **Сергій ГЕЙКО,**
голова Бериславської районної організації Товариства "Просвіта" Херсонської обл.

ДЖЕРЕЛА

ГОГОЛЬ УСМІХАЄТЬСЯ...

Ніжин — інтелектуальна батьківщина Миколи Гоголя. Саме тут видатному літератору поставили перший пам'ятник у 1881 році. А вулицю Мостову навпроти назвали його ім'ям. Гоголевим перейменували і сквер, який у кінці 1870-их років заклав відомий громадський та культурний діяч Василь Тарновський-молодший. 1880 року було створено спеціальний комітет для збирання коштів, до якого, крім колективу Історико-філологічного інституту на чолі з директором М. Лавровським, увійшли історик М. Костомаров, письменники-випускники Ніжинської вищої школи М. Гербель, Л. Глібов, відомі російські письменники Д. Григорович, О. Островський, І. Тургенєв. Художники-передвижники на чолі з Миколою Ге організували виставку, а кошти передали комітету спорудження пам'ятника. Зібрані 8095 карбованців становили тоді значну суму.

Бронзовий бюст Гоголя висотою 9 метрів на гранітному постаменті висотою 2,7 метра придумав Пармен Забіла, небіж однокашника Гоголя Віктора Забіли, дядько співачки Надії Забіли-Врубель і дід письменниці Наталі Забіли. Такий знаменитий рід почався в с. Монастирище Ніжинського повіту. Скульптор, академік Санкт-Петербурзької Академії мистецтв Пармен Забіла оригінально зобразив себе в профіль із правого боку бюста. А в усмішці Гоголя висловив творче кредо письменника: "Определено мне чудною властью... озирать жизнь сквозь видный миру смех и незримые неведомые ему слезы".

Якщо стати поряд із пам'ятником і подивитися навпроти — на вулицю імені великого філософа-пересмішника, то мимоволі проймаєшся його іронією, тим високим і низовим бароко, яким він надихався у спогляданні величних соборів на ніжинських ярмарках.

"Історичний район міста потребує переосмислення його ролі й створення на його ділянках тонкої психологічної атмосфери, яка притаманна міському середовищу минулого, — пише кандидат мистецтвознавства, архітектор Людмила Пляшко у праці "Місто, письменник, час. Ніжинський період життя М. В. Гоголя" (К.,1985). — Ця нова функція повинна враховувати момент видовищності й асоціативності з Гоголевим періодом, який є частиною нашої історії".

Ця проблема актуалізується напередодні 200-ліття Ніжинського університету. Подія набуває міжнародного значення. Нещодавно студенти запитали міського голову Михайла Приходька, яку участь міська громада візьме у відзначенні ювілею. Очевидно, найкращим подарунком усім ніжинцям до цієї дати могло б стати упорядкування скверу з пам'ятником і вулиці. Своє професійне слово повинні сказати тут історики, краєзнавці, архітектори.

Сучасний вигляд вулиці, реорганізація колишніх магазинчиків Благовіщенського монастиря нагадує мені скарбничку Плюшкіна. Незугарна еклектика різко дисонує з аурою духовності, яку несуть у собі величні куполи, сам пам'ятник. Чому б не назвати ті ж магазинчики за асоціацією з гоголевими творами? Причому всі вивіски повинні бути зроблені одним художником і стилізовані під гоголівські часи. Скажімо, майстерня "Каблучок" може бути "Черевичками для Оксани", "Секонд хенд" — "Сюртуком Чичикова", магазин тканин — "Солошиною модою", гастроном — "Апетитами Собакевича", перукарні — "Носом", "Царициною перукою", "Оселедцем Тараса".

Так Гоголь може усміхатися лише в Ніжині. Пройдіться його вулицею, як це зробив В'ячеслав Ковальов, і переконайтеся в цьому самі.

• **Надія ОНИЩЕНКО**

ПРОХАННЯ

СІЛЬСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ ПОТРІБНІ КНИЖКИ

Учора відвідав свою бабусю, яка живе в рідному мені селі Жовтневе Херсонської області, а між тим, вирішив завітати до старої сільської бібліотеки, котра святкує цьогоріч своє 25-річчя. Ще з самого дитинства пам'ятаю цю бібліотеку. Я не забув, як моя бабуся записувала мене до неї. Ще жива згадка про першу книжечку, яку я записав на свій абонемент, — "Кобзарик", маленька книжечка, що одразу приглянулася дитячому окові.

Я був дуже здивований, коли дізнався, що з тих далеких часів (середина дев'яностих) майже нічого не змінилося. Я знайшов на поличці того ж "Кобзарика", розгорнув його, пробіг по жовтих сторінках очима. Зі скрипом відчинилися двері, до приміщення забігли два малих хлопчики, почали просити в бібліотекаря "Кобзаря", якого задали читати на канікули. "На жаль, у нас лише один", — відповіла бібліотекар. Мене дуже здивувала ця відповідь. Після тривалої розмови з "господинею" виявилося, що з усіх книг — українських лише третина, а з дитячих ще менше. Хіба можна змиритися з таким становищем на селі? Я пообіцяв бібліотекарю, що обов'язково знайду бодай декілька нових книг українською мовою, особливо для діточок!

Люди добрі, допоможіть сільській бібліотеці! Підтримайте прагнення молодого покоління спілкуватися рідною мовою!

Надаю поштову адресу бібліотеки: 73484, м. Херсон, сел. Жовтневе, буд. 7, Сільська бібліотека. Я вірю, що хтось зможе вислати бодай одну дитячу книжечку українською мовою. Зробіть свято дітям — подаруйте їм українське слово!

• **Павло ПОДОБЄД**

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДАВНО ЧУЖОМОВНИЙ

АКТУАЛЬНО

Ніхто не скаже, що російськомовних телепрограм і телеканалів замало. Та все ж захисту російська мова на телебаченні потребує, хоч і специфічного. Потрібно захистити мову від зловживання нею, зробити її застосування доречним і ненав'язливим, тобто цивілізованим, як в інших європейських державах. Для цього не треба бути фахівцем-філологом — достатньо чесно прочитати Конституцію України. Згідно з 10 і 11 статтями Основного закону, вся публічно поширювана інформація для широкого загалу повинна бути українськомовною чи в перекладі державною мовою, а телепрограми національними мовами мають реґіональне поширення та призначення — для збереження самобутності нацменшин і народів. Виникає запитання: з якою метою деякі телеканали запроваджують російськомовні інформаційно-аналітичні програми, що транслюються по всій Україні? Громадяни російського походження мають однакове право з українцями, чудово розуміють українськомовні новини. Це універсальна інформація, не пов'язана зі збереженням етнічної самобутності. Тому російськомовні інформаційно-аналітичні програми зовсім не вписуються в конституційне правове поле України, отже, прирівнюються до іноземних. Ці програми дуже поширені і процвітають, — значить, комусь в Україні й не тільки в Україні це дуже вигідно. У такий спосіб усім громадянам без розбору нав'язується російська мова разом із чужим інформаційним впливом. Це звичайна і звична для глобалізованого світу експансія в чужий інформаційний простір.

Не кращий стан культурологічно-розважальних телепрограм. За змістом і поширенням більшість із них зовсім не є реґіональними програмами, призначеними для збереження самобутності російських меншин. Про культуру російської меншини в Україні справжніх програм майже немає. Російськомовна попса завезена або копійована з Росії, а гумор — ні російський, ні український за ментальністю. Вся ця російськомовна "телекультура" і розважальний ерзац роблять ведмежу послугу й етнічним росіянам в Україні, які в культурному сенсі змушені "жити Росією" в Україні замість жити в Україні, розвиваючи власну самобутність на реґіональному рівні. А разом із ними змушені "жити Росією" решта громадян України, маючи обмежений вибір програм і російськомовність у найзручніший час по всій території.

Україна, на жаль, нічого не зробила для того, щоб інтегрувати громадян російського походження в українське суспільство, дозволивши робити це незацікавленим володарям інформаційного простору і плоди нерозуміння проблеми вже проявилися на минулих президентських виборах і підстерігають вибори грядущі.

Здається, що справа зайшла в безвихідь і ніколи не припиниться вимушене, принизливе для європейської політики загравання перед силами в Україні й за її межами, які відверто нав'язують суспільству іншу державну мову, іншу ідею та спосіб життя за чужою порадою сильного. Чи стане в нас розуму і просто інстинкту самозбереження, щоб зупинити інформаційну колонізацію? Нехай кожен громадянин, передусім, російськомовний, спитає себе, чи була колись у світі колонізація благом для населення? Від цього не мають користі і громадяни російського походження, адже тотальна російськомовність робить зайвою природну для нацменшин творчість зі збереження самобутності й нівелює відчуття національної громади. При цьому економічні наслідки інформаційної колонізації вже відчутні, і вони стосуються всіх громадян, незалежно від мови й національної приналежності. Якщо в Україні некомфортно почуватимуться етнічні українці, недобре буде всім громадянам, бо "сидять" на одній гілці, яку підрубувати не варто. Заради загального блага треба, нарешті, допомогти громадянам російського походження інтегруватися в Україну в громадянському сенсі на рівні розуміння ролі державної мови. Тоді припиниться інспірований конфлікт навколо мовних питань і народ стане єдиною політичною нацією. Інакше зросійщене телебачення продовжуватиме виконувати роль диявольської пружини для підживлювання мовних протистоянь.

Треба пояснити громадянам російського походження суть і потребу державної мови: державна мова зовсім не завадить їм говорити рідною російською. Державна мова — запорука безпеки й добробуту в сильній державі. Пояснювати треба доти, доки російськомовні українці стануть союзниками й особисто зацікавленими борцями проти зросійщення суспільства, проти колонізації. Тоді буде єдина політична нація. Для цього треба ввести жорсткий конституційний порядок мовлення ЗМІ і, насамперед, телебачення. Для цього держава має достатньо правових важелів і повинна заручитися підтримкою більшості суспільства.

Держава повинна відповідати словом і за слово, адже її дія є публічною, що означає — винятково українськомовною.

• **Володимир ФЕРЕНЦ,**
м. Івано-Франківськ

ТОЧКА ЗОРУ

ДВА КРИЛА УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Посол Великої Британії п. Роланд Сміт, який представляв її інтереси в Українській державі до 2002 року, за його словами, вивчав українську мову — себто мову країни представництва — цілих два роки. Така вимога є обов'язковою нормативною умовою. Це засвідчує не тільки високий рівень інтелігентності особи та її поваги до України, а й серйозність підготовки дипломата з метою здійснення його високої місії. Приміром, без посередництва сприймає українську мову посол Республіки Казахстан в Україні п. Равіль Чердабаєв.

Таких прикладів чимало.

На жаль, багато представників російського народу (не кажучи вже про їхніх дипломатів), котрі роками мешкають в Україні, а дехто з них навіть тут народився, не вважають за потрібне приспільнитися до знання української мови, хоча до цього зобов'язує стаття Конституції.

Українська мова є одним із могутніх крил ментальності Титульної Нації в складі Українського народу і може найефективніше й найпродуктивніше розвиватися лише — на теренах України, а не деінде. У той час, як російська мова свою базову основу має не в Україні, а в сусідній державі — Росії, білоруська, природно, — в Білорусі, болгарська — в Болгарії, грецька — в Греції і т. ін.

Ми повсякденно зустрічаємося з такими обставинами, коли представники російськомовного населення крикливо говорять про начебто утиски російської мови. Статті російськомовної газети "Русский Мир" аж киплять антиукраїнською лексикою.

А в Харкові, Дніпропетровську, Запоріжжі місцеве радіомовлення, телебачення здійснюється російською мовою, бо українську просто-напросто безоглядно витіснено. Культура й ментальність іншої держави витісняють українську.

Особливі обставини привносить діяльність Української Православної Церкви Московського патріархату — УПЦ МП. Вона на українському ґрунті має велику організаційну потугу — об'єднує близько 5200 релігійних громад. У східних областях є громади, які навіть підпорядковані безпосередньо Московському патріархату. Служби в тих приходах, проповіді священнослужителів відбуваються мовою іншої держави.

Фронт наступу російської експансії не обмежується мовою. Він значно ширший, масштабніший. Він охоплює фронт економіки, де спостерігається особливо значне місце тиску з боку Росії, наприклад, у газовій, нафтопереробній, кольоровій, машинобудівній, навіть переробній промисловостях. Росія прагне тримати Україну, так би мовити, на короткому ланцюгу й уже має в цьому великі успіхи.

Події та факти, які свідчать про російський чинник в Україні, лягають на канву історії, вони є проблемами соціальної історії, подекуди стають струменем світобачення й світоглядності, а для багатьох людей — складовою частиною ментальності.

Особливо значна й винятково вагома роль унікального гуманітарного "дуету" — історії України та української мови в суспільних процесах, суспільно-політичному житті в умовах незалежності. Українська мова й історія здатні здійснювати величну місію формування в людей таких визначальних почуттів, як патріотизм, гордість за Батьківщину, громадянська честь і відповідальність перед нинішнім і завтрашнім днем, світоглядність, вимірність здійснюваних подальших кроків. Уявити собі патріотизм громадян України поза цим феноменальним дуетом простотаки неможливо.

• **Петро ПАНЧЕНКО,**
доктор історичних наук, професор

ДІАЛОГ ФАХІВЦІВ

ЗАСЛІПЛЕНІ ЗОЛОТОМ У ФАНТАЗІЯХ ПРО «ФАНЕРУ»

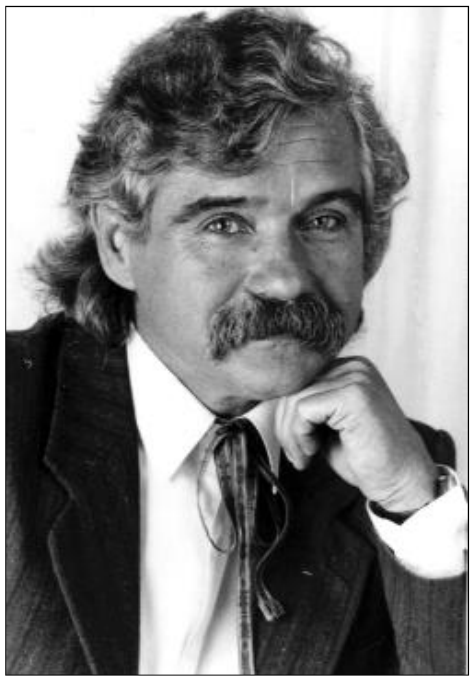

Володимир Яцюк

Гострі питання оновлення експозиції Національного музею Тараса Шевченка в Києві після його ремонту обговорює мистецтвознавець Станіслав Бушак із відомим шевченкознавцем, працівником музею Володимиром ЯЦЮКОМ. Лише за два останні роки побачили світ три монографії Володимира Яцюка — "Малярство і графіка Тараса Шевченка: спостереження, інтерпретації" (2003), "Віч-на-віч із Шевченком: іконографія 1838—1861 років" (2004) та "Не забудьте пом'янути: Шевченківська листівка як пам'ятка історії та культури. 1890—1940" (2004). Інтерв'ю взяте з приводу появи в "Дзеркалі тижня" (за 5 березня 2005 р.) статті нинішнього директора Національного музею Тараса Шевченка Сергія Гальченка та працівника музею Тетяни Андрущенко "Малярство "під фанеру".

Станіслав Бушак

— Володимире Макаровичу, ось уже декілька місяців, як чи не з усіх засобів масової інформації (телебачення, радіо, преси) ми довідуємося про напружену ситуацію, що виникла в Національному музеї Тараса Шевченка. Часто її представляють як конфлікт між адміністрацією (Сергій Гальченко, Тетяна Андрущенко) та більшістю наукового колективу. Предмет протистояння — побудова оновленої експозиції музею, яку є нагода створити у зв'язку з ремонтно-реставраційними роботами, що нині ведуться в музеї. Ви відомі не лише як знаний шевченкознавець, але і як експозиціонер. Гадаю, що киянам і гостям столиці ще в пам'ятку прекрасні виставки, концепції яких Ви розробляли: "Святий Київ наш великий", експозиції, присвячені пам'яті Пантелеймона Куліша, Ганни Барвінок, Василя Тарновського та інші. І всі вони будувалися на оригінальних матеріалах, у тім числі й на малюнках Шевченка.

Із однієї з останніх публікацій Сергія Гальченка та Тетяни Андрущенко із лункою назвою "Малярство "під фанеру" ("Дзеркало тижня", 5 березня 2005 р., стор. 20) можна зрозуміти, що суть конфлікту в тім, що вони за максимальну репрезентацію оригіналів Шевченкового малярства, а "опозиція" — за традиційне представлення у копіях (власне — "під фанеру"). Чи це справді так?

— Справді, так пишеться у згаданій Вами публікації, і, на жаль, не тільки в ній. Але в дійсності — це зовсім не так. Мені дуже довго не хотілося виносити, як-то кажуть у народі, сміття з хати, поготів — із Шевченкового дому. Але оскільки публікації на кшталт тієї, що в "Дзеркалі тижня", є образою честі та ділової репутації наукового колективу музею, то спробую спростувати бодай деякі з її тез, однак почну з більш раннього інтерв'ю самого Гальченка часопису "Дивослово", де всі пропоновані ним "новації" викладені прямо, в усій їхній оголеній красі, без жодних словесних вуалей і драперій.

На запитання: "Що нового Ви особисто хотіли б внести в експозицію?", Гальченко відповів: "Мені б дуже хотілося відвести окремі зали для найкоштовніших експонатів, наприклад, графіки й живопису, для картини "Катерина", для матеріалів про Кирило-Мефодіївське братство... Відвідавши лише ці чотири зали, глядач може збагнути велич нашого геніального поета і художника" (Дивослово, 2004, № 12. — С. 9).

Прочитавши таке, в людей, утаємничених у проблеми побудови музейної експозиції, виникає одразу декілька запитань: "Як можна, оглянувши зали, в яких представлено переважно малюнки та картини Шевченка, збагнути його як геніального поета? Припустимо, що хтось, бодай автор ідеї, таки збагнув. Але що тоді (і навіщо?) виставляти ще в дванадцяти експозиційних залах, які також призначені для того, аби допомогти відвідувачу "збагнути велич нашого геніального поета і художника"? Для чого (чи для кого) такий міні-музей у великому музеї?

Далі спробуємо пролити світло на ці, здавалося б, риторичні запитання, але зауважмо надалі знакову для Гальченка тезу про "чотири зали, серед яких буде і золотий" (підкреслення наше — *В. Я.*)

— Пане Володимире, і все ж. У статті "Малярство "під фанеру" автор і авторка декларують свої погляди як всуціль новаторські. Назагал, публікація рясніє словосполученнями "нова епоха", "новому чиниться опір", "новаторський підхід", "виникли дві концепції: традиційна і новаторська" тощо. Як трапилося так, що Ви, той, хто в останніх своїх книжках так багато справді нового сказав про Шевченка-художника, не поділяє думок "модерністів"?

— Річ у тім, що все те "новаторство" — самі лише декларації, ну, а балачки про "новаторську концепцію" не можуть не викликати усмішки, адже з початком ремонтно-реставраційних робіт адміністрація поставила перед науковим колективом завдання: не змінюючи ні наукової концепції, ні обладнання, ні основного художнього оформлення діючої експозиції (на це немає ні часу, ні коштів) удосконалювати лише систему розміщення експонованого матеріалу.

Аби не втомлювати читача, не стану "теоретизувати" на теми, "що таке музей Шевченка", "яке його значення", яким він був до "згорнення" експозиції. Законстатуємо таке: музей є, його зібрання унікальне, його експозиція до останнього часу, в цілому, була однією з найкращих із-поміж літературних та художніх музеїв України. Створена вона, як про це правильно пишуть Гальченко та Андрущенко "талановитими художниками А. Гайдамакою і В. Солодовим". Оригінальність і специфіка нашого музею в тім, що він, за суттю своєю, є літературно-художнім, а з огляду на знаковість постаті Тараса Шевченка в українській історії, певною мірою — ще й історичним. У цьому й криється складність експозиційного вирішення проблеми адекватного представлення літературної та образотворчої спадщини митця та її художньо-історичного значення. Від часу відкриття останньої експозиції музею минуло 16 років. Зрозуміло, що в умовах незалежної України є потреба засобами музейної мови увиразнити образ великого Митця і подвижника Нації. Попередня, як і оновлювана експозиція, будуватимуться за хронологічно-тематичним принципом завдяки продуманій сув'язі різноманітних експонатів, які всебічно й повно висвітлюють творчість великого поета й художника.

— Пане Володимире, після прочитання статті у "Дзеркалі тижня" складається враження, що опоненти авторів наполягають, щоб залишити все без змін, як було раніше, а Гальченко та Андрущенко пропонують хоч якісь, але все-таки новації.

— Таке враження складається тому, що автори публікації використовують старий і нешляхетний прийом замовчування думок інших. Уже не один рік минув відтоді, як у музеї було проведено закритий конкурс щодо оновлення експозиції. У тому конкурсі кращою було визнано мою роботу і тоді мої пропозиції складали одинадцять сторінок машинопису. Але були тоді ж не тільки мої пропозиції. Знаєте, аби не уподібнюватися декому й не бути голослівним і велеречивим, я зачитаю витинок із тодішніх моїх пропозицій, які стосуються саме представлення образотворчої спадщини Шевченка й зовсім не "під фанеру". Ця цитата багато прояснить.

"Не прагнути виставити буквально все й одразу (передовсім, це стосується графіки Шевченка). Пропоновані відбір, розрядка або варіантність не тільки забезпечить лаконізм експозиції, зручне розташування матеріалів для їх огляду, але й дасть можливість періодично виставляти оригінали акварелей Шевченка. У діючій експозиції в системі добору й групування матеріалів домінуючим є біографічний принцип. Нині є можливість і потреба виокремити з колажного розмаїття твори Шевченка-художника, представити їх у комфортному окремому зоровому ряду (або рядах), по можливості, просторово організувати їх у межах залів за жанрами з використанням способів і прийомів галерейної репрезентації. Наприклад, якщо навіть не повертатися до давньої ідеї залу "Катерина", то можна в такий спосіб, як у нинішній експозиції, "вивести" в один блок портрети, скажімо, Лизогуба, Кейкуатової та Лук'яновича. На виокремлення й акцентацію заслуговують також серії "Мальовнича Україна", "Притча про блудного сина", автопортрети Шевченка, цикли краєвидів та ін. Виокремлення й групування може робитися як у площинах існуючих архітектурних дзеркал, так і окремо виготовлених для цього модулях, що забезпечували б належний світловий та температурно-вологісний режим, а відтак, — безпошкодне зберігання оригіналів, які, до того ж, можна було б взаємозамінювати".

Т. Шевченко. "Катерина"

— Якщо я правильно зрозумів, то Ви також за максимально можливе представлення в експозиції Шевченкового малярства і графіки?

— І не лише я, а й науковці музею, які опонують Гальченкові і створили альтернативний тематико-експозиційний план. На жаль, мене від цієї роботи тепер відлучено. Але сам Ваш сумнів, що виник після читання статті, зумовлений ще одним нешляхетним прийомом її авторів: це зміщення акцентів, аж до підміни понять і декларування напівправди. У своїх писаннях і публічних виступах вони безупинно повторюють, неначе й справді "під фанеру", всім зрозумілі, навіть банальні речі, не мають викликати в невтаємниченого читача підозру: "Значить, хтось проти цього!" Ось і в "Дзеркалі тижня" читаємо: "Новаторський підхід має на меті саме змістове розкриття багатогранності митця через унікальний музейний предмет, і особливо через його малярську спадщину". Справді, важко з цим не погодитися, позаяк це самозрозуміло. Для тих, хто вже встиг потрапити в полон подібних повторювань-заклинань і повірив, що музей побудовано на суцільних копіях, що Шевченкові твори "лише зрідка і в досить обмеженій кількості виймались із фондових сховищ музеїв", скажу таке: малярство Шевченка (власне, його олійний живопис), який хочуть зосередити в "золотій" залі, ніколи в фондових сховищах не перебував, а вже більше як півсторіччя виставляється в постійних музейних експозиціях. Так само

Такою була Золота зала музею після ремонту 1989 року

А так — під час ремонту в 2004 році

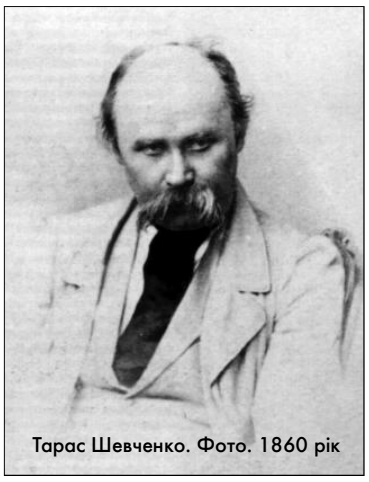

Тарас Шевченко. Фото. 1860 рік

постійно перебували там і твори того виду графіки, в якому Шевченко здобув найвищих осягнень — його офорти. Щодо оригінальних поетових малюнків аквареллю, то й вони (ще до Гальченка) щорічно, хоча, зі зрозумілих причин, не всі, але також з'являлися в постійній експозиції. А про їхні численні експонування на окремих виставках уже й говорити годі. До речі, й на цей рік заплановано велику виставку на оригіналах "Автопортрети Тараса Шевченка".

Ще раз наголошую: причиною конфлікту не є проблема виставляти оригінали чи ні, а де і в який спосіб виносити їх на суд глядача; проблема суто фахова, музейна. А автори статті — знову за своє: "Новаторський підхід у побудові експозиції Національному музеї Тараса Шевченка, власне, розпочався з пошуку шляхів для показу оригінальних творів художника". А ось і шляхи, які, як видно, й недовго шукали: "У музеї поряд із традиційною (читай "під фанеру" — *В. Я.*) хронологічно-тематичною розповіддю про життя і творчість Кобзаря (слово "розповідь" сприймаймо не як термін, а як зумисний "туман"), пропонується відкрити два окремих зали оригінальних малярських творів Т. Шевченка — живопису і графіки".

І тут знову: начебто мимовільна неточність, а насправді — зумисне маскування вразливої ідеї, бо "не поряд із розповіддю", а якраз посеред основної експозиції музею пропонується відкрити ще дві виставкові зали на додачу до тих спеціальних, що знаходяться на першому поверсі. І чому саме там, якраз посеред суцільної анфілади, де розміщено основну експозицію? Та тільки через те, що одна із зал уся в позолоті, а для Гальченка (в "Дивослові") ну, просто і без лапок — золота. У ній напоготові вже й білий-пребілий рояль стоїть. І всю оцю золотаво-білу красу мають декорувати живописом Шевченка, вилученим із багатьох менш золотих зал, і там проводити елітні концерти й вечори.

— Пане Володимире, Ви іронізуєте?

— Якщо й так, то лише трохи. Розумієте, коли науково-методична рада музею не сприйняла такої екстравагантності Гальченка, і її члени почали доводити, що пропонований "вріз" у постійно діючу експозицію ще двох автономних і постійно змінюваних експозицій не лише руйнує загальний хронологічно-тематичний принцип побудови всього музею, а й посутньо урізає експозиційну площу для висвітлення творчості Шевченка 1847—1861 років, знищує одну зі знахідок попередньої експозиції — залу "Шевченко-офортист", зрештою, унеможливлює проведення цілісної екскурсії, то знаєте, що він мовив? — "Якщо незручно вести екскурсії, то проходьте зали з оригіналами, не зупиняючись!"

Тоді всі сприйняли це, як недоречний жарт, але публікація в "Дзеркалі тижня" підводить, так би мовити, "теоретичну" основу під сказане тоді в запалі. Виявляється, що в цих двох залах "глядач без посередників (без екскурсоводів? — *В. Я.*), без коментуючого поля (невже й без анотацій-підтекстівок? — *В. Я.*) зможе ознайомитися з різноманітними техніками художника, з його мистецькими пошуками й здобутками... Сучасний глядач має право сьогодні на власне враження про Шевченка-художника, про його новаторство і європейський рівень".

— Але що тоді заважає "сучасному глядачеві" робити це, самостійно оглядаючи всю експозицію музею?

— За зауваженою нами "логікою" новаторів — посередник-екскурсовод та експонати, що висвітлюють творчість Шевченка як поета й подвижника нації, бо при побудові останньої експозиції, яку, сподіваюся, оглядали всі читачі, вдалося реалізувати принципи представлення життєпису Шевченка переважно через твори самого поета-художника і, частково, його сучасників.

— Один із розділів Вашої монографії "Малярство і графіка Тараса Шевченка" називається "Двокрилля творчості і часу". Як я розумію, і в побудові музейної експозиції Ви обстоюєте принципи цілісного представлення Шевченка: як поета, художника, подвижника нації.

— Саме так, але не вперемішку, а в паралелях у відтворюваному засобами музейної мови єдиному часопросторі та обов'язково з урахуванням специфіки експонованого матеріалу. У згаданій Вами книзі є теза, яку, можливо, корисно мати на гадці й музейникам: "Своєрідність творення й функціонування словесних (поетичних) і зорових (малярсько-графічних) художніх образів унеможливлює цілковиту синхронізацію та уніфікацію підходів під час їхнього розгляду. Творчі особистості Шевченка-поета й Шевченка-художника попри свою цілість і цілісність на глибинному психологічному рівні — доволі різні за результатами образного вияву в двох видах мистецтва. Слово саме по собі суверенніше, незалежніше від часопростору, тоді як олівець і пензель, хоч які сміливі й віртуозні, досить міцно пов'язані з реальними першовзорами". Коли ж ми говоримо про музей як про організовану структуру художніх, рукописних, друкованих, меморіальних та інших унікальних предметів, які глядач має, передовсім, осягнути зором, то моменти взаємодії й взаємовпливу Шевченкових словесних і візуальних образів мають бути актуалізовані й використані в експозиції максимально. Особливо це стосується однойменних Шевченкових творів (скажімо, тієї ж "Катерини"), автобіографічних ("сповідних") віршів та автопортретів, поетової прози і його "Притчі про блудного сина" тощо.

— Таким чином, Ви переконані, що можливе не фрагментарне, розведене в часі й просторі, а об'ємне, синкретичне представлення творчої індивідуальності Шевченка як поета, художника, духовного батька відродженої нації.

— Саме так, хоча, зрозуміло, це не виключає виокремлення в загальному хронологічному ряду окремих важливих тем.

— До речі, про важливі теми. У колишній експозиції, скажу чесно, я не помітив якоїсь особливої акцентації на Шевченкові як подвижнику нації (звісно, поза його творами, матеріалами слідства, кількома поліційними документами). Тим часом, стаття у "Дзеркалі тижня" розпочинається начебто з серйозних закидів. Мовляв, традиційна концепція "триває ще з радянських часів, коли постать і творчість митця подавалися за основними віхами його життя на кшталт Священної історії... Але, знявши цей радянський політизований антураж, ми автоматично накинули на генія інший, який називаємо націотворчим. І знову залишаємо високе мистецтво за завісою недосяжності..."

— І в оновленій експозиції Шевченко як митець подаватиметься за основними віхами його життя і я, ну, зовсім не розумію, в який спосіб це може "затінювати" саму творчість і його світову велич. Що ж до накинутого націотворчого антуражу, то я як музейник назагал не збагну, про що йдеться. Не було в експозиції нічого подібного, та і як може націотворча тема залишити "високе мистецтво за завісою недосяжності"?

Гадаю, що такі статті краще писати таки одному, бо перед нами, мабуть, приклад неузгодженості думок автора й авторки. Висловити таке припущення мені дає підстави наступна стаття "Великий Кобзар — націєтворець", підписана вже самим Гальченком ("Урядовий кур'єр", 10 березня 2005 р.). Зміст статті не повністю відповідає заголовку, але є там цікавинка і для нашої розмови про оновлюваний музей. Зокрема Гальченко пише: "Хотілося б не побіжно і не фрагментарно продемонструвати в окремому залі тему "Тарас Шевченко і Кирило-Мефодіївське братство", де можна було б ширше і предметніше говорити про Шевченка-націєтворця".

Як бачимо, в останній статті думку й позицію щодо необхідності представлення в експозиції Шевченка ще й в іпостасі духовного осердя нації сформульовано зовсім по-іншому — чітко й однозначно. А то вже інше питання, чи варто гарно збитий окремий тематичний вузол, присвячений цій темі, що існував у попередній експозиції, за допомогою художнього тла, копійних та типологічних матеріалів "розтягувати" на цілу залу. Це мають вирішувати й експозиціонери, і художник-оформлювач оновлюваної експозиції.

— Володимире Макаровичу, Ваша позиція щодо проблем оновлення експозиції Національного музею Тараса Шевченка і деяких особливостей "стилістики" статті двох авторів у "Дзеркалі тижня" зрозуміла. Резюмуйте, будь ласка.

— Спроба в ультимативний спосіб, усупереч рішенню науково-методичної ради музею створити всередині основної експозиції дві зали оригінальних малярських творів Шевченка для необтяжливого їх огляду "елітними" відвідувачами видається невиправданою як із наукового, так і з морально-етичного поглядів, а саме:

— Вилучення для цієї мети з інших зал музею бодай одного-двох творів олійного живопису Шевченка, які є не тільки фактами його творчого життєпису, але й художньо-естетичним осердям позальних експозицій, значно збіднює оригінальне наповнення кожної з таких зал;

— Створення "новаторської" зали оригінальної графіки неможливе і з погляду практичного. Якщо навіть вдатися до абсурду і з усіх інших чотирнадцяти (із шістнадцяти) експозиційних зал, де висвітлюється життєвий і творчий шлях Митця і Громадянина, вилучити оригінали його акварелей, олівцевих рисунків, офортів; якщо навіть відмовитися від проведення тематичних виставок, які щорічно будуються на оригінальних творах Шевченкової графіки у спеціальних, хоч і не "золотих", але просторих і ошатних виставкових залах на першому поверсі музею, то, й за подібних страшноуявних обставин, у творчому доробку Шевченка, який зберігається в музеї, не набереться такої кількості малюнків і офортів, щоб дванадцять разів на рік міняти наповнення ультимативно створюваної зали оригінальної графіки. Кількість експонабельних оригіналів Шевченка-графіка уможливлює експонування лише двох-трьох із них у кожній із шістнадцяти зал, і то лише за умови постійних замін згідно з інструкцією про умови зберігання;

— Розчленування цілісного образу музейної експозиції "врізом" іще двох хоч яких ефектних експозицій, побудованих за іншими принципами, унаочнює недоречно створювану конкурентну ситуацію, яка обов'язково викличе відповідну психологічну реакцію глядача: "Якщо наголошують, що це зали оригіналів, то що ж нам показували до того і по тому?";

— Щорічно Національний музей Тараса Шевченка оглядає понад 70 тисяч відвідувачів. Більшість із них — це школярі й студенти. Музей — це Дім Поета і Дім Художника. Його призначення — відкрити людям високе мистецтво Великого Майстра. Але при цьому він покликаний виконувати як пізнавальні, так і виховні функції. Недарма ж науковцями розробляється сценарій більш як десяти тематичних екскурсій. Звісно, можна і "без посередників", звісно, треба й "музичний салон". Усвідомлюємо, що ні золото, ні білий рояль ні в чому, як казав класик, "не винні". Але треба добре подумати, чи варто заради них "рубати з плеча" те, що для кожного музею є "святая святих" — експозицію.

● Розмову вів і записав **Станіслав БУШАК**

Од 27 березня у християн західного обряду п - чалися Великодні свята. Вітаємо вірних із Свіп - лим Воскресінням Господнім і даруємо дорожні нотатки нашого кореспондента, який щойно повернувся з Польщі.

З МОЛИТВОЮ ЗА УКРАЇНУ

Паломництво вірних київської парафії св. Миколая до святих місць у Польщі мало три головні мети: взяти участь у Службах Божих і молитвах за благополуччя й Боже благословення для України; отримати і перевезти в Україну святі реліквії (мощі) св. Фаустини; провести серію виступів парафіяльного хору з культурно-просвітницькою місією на поглиблення дружніх стосунків обох народів перед початком Року України в Польщі.

ПО-СУСІДСЬКИ

Величезна підготовча робота, що впродовж місяця передувала поїздці, закінчилася 2 березня о 19 годині, коли всі 49 місць в автобусі були заповнені схвильованими прочанами на чолі зі спокійно-розважливим отцем Радославом і мило усміхненою сестрою Дарією.

Майже годину вибиралися із заюрмленого, з численними заторами на автошляхах Києва, поки виїхали на Варшавське шосе, по якому, незважаючи на "середні" погодні умови, рухаючись із крейсерською швидкістю через Коростень—Сарни—Ковель, уже о 2 годині за варшавським часом в'їхали до пропускного терміналу Ягодин—Дорогуск на українсько-польському кордоні.

СКРОМНИЙ "ЧАЙ-КАВА"

Неймовірно, але факт: усі формальності по обидва боки кордону ми пройшли (51 особа, в тому числі 2 водії) за якихось півтори години і знову мчали далі через Хелм і Люблін, обходячи великі міста по *"обводніцах"* (об'їзних — польск.), тримаючись найкоротшої магістралі у напрямку на Пулави.

Першу серйозну зупинку ми зробили за 10 км до східного берега Вісли, у містечку Коньсковоля, в назві якого залишилися спомини про доброї пам'яті часи доавтомобільно-дотракторної епохи, коли на широких луках Повісля випасалися сотні тисяч коней для потреб війська і традиційного польського сільського господарства, яке ніколи не знало кріпацтва.

Нині рідко кому вдасться побачити тут коней, а тому фотографуватися на тлі трактора здається природнішим. Природним здається також певний порядок розвитку приватних господарств у східній Польщі, де рівень безробіття місцями підвищується до 18—20 % і, значною мірою, залежить лише від підприємливості та індивідуальної зарадності громадян.

73-річний Люц'ян Куровскі з Коньсковолі заклав фірму з вирощування декоративних рослин ще в 1960 році на двадцяти сотках, поступово розширюючись за рахунок оренди землі. Нині батько і його 50-річний син Ґжеґож господарюють на 24 га власної землі, в тому числі 12 га зайнято під горщечкові культури. Новочасні тунелі з автоматизованою кліматизацією, широка мережа внутрішніх доріг, комунікацій, систем поливу і дренажу, повний комплекс механізації та 1500 видів рослин, з яких понад 500 постачаються на ринок щорічно в кількості понад 700.000 штук та понад 40 працюючих у сезон — це лише загальна характеристика підприємства, продукція якого вже відома в 16 країнах Європи, оздоблює парки і приватні садиби. Зрештою, про успіхи родини Куровських свідчать численні дипломи, кубки, почесні призи й нагороди, які займають величезний стенд у вітальні офісу.

Щороку фірма благодійно передає близько 40.000 рослин до шкіл, розаріїв, дитячих будинків, костьолів, для оздоблення пам'ятників і місць національної пам'яті. Куровскі-старший щойно повернувся з міжнародної конференції у Тернополі й із захватом розповідав про чудові враження від України та українців. Пан Люц'ян є віцеголовою Польського товариства любителів троянд, членом Капітули польської незабудки, численних фахових рад і правлінь, рослинницьких товариств.

Під час цікавої екскурсії на теренах свого господарства пан Люц'ян сказав: "Я бажаю українцям терпіння і витривалості у прагненні до свободи, демократії та раціональної організації життя нації", а потому запросив нашу численну групу на "скромний чай-каву", а насправді — нормальний сніданок. Після нашого чотириголосного "Многая літа" на честь господаря пан Люц'ян не міг стримати вдячних сліз...

Про те, що у Польщі люблять українські пісні, добре відомо давно. Проте рідко хто мав можливість ознайомитися саме з українськими релігійними хоровими творами.

ЗГАДУЮЧИ УКРАЇНУ

Вражень — море. Але чи не найбільше для мене, котрий практично щороку ось вже понад 15 літ відвідує Польщу, — суттєва зміна ставлення поляків до українців. Помаранчева революція залишається однією з головних тем на всіх рівнях обміну інформацією і, як позитивний приклад, використовується в дискусіях не лише на кухнях, а й у кулуарах Сейму.

Усі, з ким доводилося зустрічатися, тією чи іншою мірою обов'язково давали зрозуміти про своє захоплення помаранчевими українцями, розповідаючи, як уся Польща перед телевізорами, тамуючи подих, переживала за нас, спостерігаючи майже безперервні прямі трансляції з Майдану Незалежності...

"Сьвєнти Кшиж" — Святий Хрест, у буквальному розумінні — це дерев'яний хрест, на якому було розіп'ято Ісуса Христа. Шматочок цього святого дерева зберігається у побенедиктинському костьолі, збудованому на початку XI століття на горі заввишки 600 м, яка нині знаходиться в центрі Сьвєнтокшиского національного парку. На цю гору однойменної назви ми піднімалися добрих півгодини цілком пристойною дорогою. Санктуарій Реліквії дерева Святого Хреста (таку офіційну назву читаємо на вході) наступного року святкуватиме своє 1000-ліття. Нині у прилеглому монастирі порядкують члени ордену місіонерів Облатів Марії Непорочної, котрі люб'язно запросили нас до спільної молитви перед Реліквією, а потім нагодували дуже смачним обідом.

Люц'ян і Ґжеґож Куровскі

Серед незвичайних експонатів, що їх нам показали під час екскурсії, — відкритий саркофаг із прахом Яреми Вишневецького, що покоїться у підземеллі храму, який вивезли з України наприкінці XVII ст., рятуючи від розгніваних козаків.

У різний час приміщення монастиря на горі Сьвєнти Кшиж використовувалися як в'язниця, потужна радіостанція, природничий музей. Нині тут розташовується новіціат ордену Облатів. Є й музей, в якому зібрано предмети культури та культу зі всіх країн, де проводять душпастирську службу місіонери Облати. Особливо багато екзотичних предметів з Африки: дивовижні ритуальні маски, музичні інструменти, примітивна зброя, не менш примітивні й екзотичні предмети побуту, прикраси, господарське начиння, одяг тощо.

При вході до *крузґанку* (традиційної квадратної галереї, що оточує внутрішній садок у центрі монастиря) вирізьблено гасло св. Бенедикта: "Молитва і праця". Отже, молись і працюй, чоловіче добрий. Тоді матимеш святий спокій і задоволення від трудів своїх. Як нам пояснив отець Радослав, найважливішим у цьому гаслі є оця літера "і".

Ми милувалися чудовими краєвидами, що відкриваються з гори, й молилися за благополуччя України, яку уявляли, вдивляючись у далекі обрії на Сході.

Провідні солісти хору: Станіслав Григорук, Анжеліка Бухал і Юлія Чернишова завжди на висоті (а зараз на висоті 600 м)

У ГОСТЯХ ЯК УДОМА

Молитвами і співами супроводжували ми переїзди нашим автобусом. Пані Ольга Бондарєва — органістка і керівник парафіяльного хору — використовувала час між зупинками, аби підшліфувати виконання окремих партій, ансамблів, творів. Співами й молитвами ми розраховувалися із гостинними господарями, які на довгому шляху приймали та опікувалися нами в місцях ночівлі, годували нас смачними сніданками, обідами та вечерями, виявляючи гарячий інтерес до нас, до подій в Україні й не порушуючи жодних питань щодо фінансових розрахунків.

До речі, наша поїздка з огляду на фінанси обійшлася нам у символічну суму коштів обов'язкового страхування і сплати за бензин. Приблизно вчетверо більшу суму за наше перебування в Польщі сплатили польські благодійники, а декого з них під час паломництва ми побачили вперше.

Паломництво — це не лише пересування у просторі, а, передусім, — постійне свідчення своєї відданості Божій Правді, відкритість на світ і на людей, дотримання заповіді Ісусової любові у повсякденній поведінці. Отже, кожне паломництво завжди є певною школою християнства, де крім "лекцій" професорів-священиків відбуваються постійні практичні заняття на тему добра, милосердя, розвитку сумління, праця над собою, над удосконаленням духу та свідомості.

Коли ми прибули до парафіяльного костьолу в містечку Стараховіце у 20 кілометрах від гори Сьвєнти Кшиж, у костьолі, вщерть заповненому вірними, якраз завершувався молебен із виставленням Найсвятішого Таїнства. Ми також долучилися до спільної молитви, а одразу по завершенні тут-таки, не переодягаючись, продемонстрували наше хорове вміння в імпровізованому концерті з творів українських композиторів.

Судячи з реакції слухачів, вони були приємно здивовані й не приховували свого захоплення. Про те, що у Польщі люблять українські пісні, добре відомо давно. Проте рідко хто мав можливість ознайомитися саме з українськими релігійними хоровими творами. У нас склалося враження, що таке знайомство було приємним для обох сторін — і слухачів, і виконавців.

Після концерту на амвоні стали поряд два отці-пробощі — наш і польський: один зачитував прізвище зі списку господарів, другий — прізвища гостей-квартирантів. Так ми — я і мій колега Євген Драга — опинилися в гостинному домі родини Ельжбєти і Яна Пєтркєвічів.

Далі буде.

● **Євген ҐОЛИБАРД**
Фото автора

ГАРМОНІЯ

Вісімдесят років тому в Києві народився видатний композитор, народний артист України Ігор Шамо. Талановитий учень славного педагога й композитора Бориса Лятошинського зробив вагомий внесок в українську музику. Він — автор трьох симфоній, кантат "Дума про трьох вітрів" і "Співа Україна", інструментальних ансамблів, творів для фортепіано, хорів, романсів на слова Тараса Шевченка й Андрія Малишка, понад 300 пісень, музики до близько 40 фільмів і понад 40 вистав, зокрема "У неділю рано зілля копала" за О. Кобилянською, "Планета сподівань", "Спасибі тобі, моє кохання", "Горлиця", "Перший гріх", "Голубі олені", "Кравцов", всі — О. Коломійця, "Пора жовтого листя", "Таке довге, довге літо", "Під високими зорями", "Тил", всі — М. Зарудного, "Макбет" У. Шекспіра, поставлені в Київському українському драматичному театрі імені Івана Франка. За цикл пісень ("Балада про братерство", "Києве мій", "Стоїть над Волгою курган", "Зачарована Десна", "Пісня про щастя", "Не шуми, калинонько", "Фронтовики") разом із Дмитром Луценком вшанований Національною премією України імені Тараса Шевченка (1976).

Є в музиці термін — "гармонія", що означає закономірне поєднання тонів в одночасному звучанні. Гармонія доповнює мелодію, посилює внутрішню динаміку музики, надає музиці більшої насиченості і яскравості. А якщо мовимо про пісню, то особливу роль у гармонії відіграє музика поетичного слова, яке в братанні з мелодією дає пісні крила.

Саме такий образ гармонії завжди постає переді мною, коли думаю про композитора Ігоря Шамо. Усе в цій людині було гармонійно поєднано — і чоловіча краса, і талант музиканта, і громадянська позиція діяча української культури, і мудрість педагога, і щирість вірного друга... Та особливо хочу виділити серед цих рис Ігоря Шамо його надзвичайний пісенний талант — талант володаря чудових українських мелодій. Щасливо живили його чисті-пречисті джерела народної пісні й національного фольклору, який є материнською мовою нашої культури.

Я це відчув одразу, з першої зустрічі з композитором, яка відбулася під світлом Шевченка. Це було 9 березня 1976 року. Пригадую, в Державному музеї Тараса Шевченка вручали Шевченківські премії. Мені хотілося привітати з Державною премією України імені Тараса Шевченка львів'янок, славне солов'їне тріо, співачок Марію, Даниїлу й Ніну Байко, які приїхали до Києва на це велике свято в їхньому житті. Свято стало незабутньо дорогим для мене, бо цього дня, привітавши сестер Байко з Шевченківською премією, я познайомився ще й з іншими нагородженими і зокрема з видатними творцями української пісні, побратимами Дмитром Луценком та Ігорем Шамо.

Шевченківське світло здружило нас. Після того дня мені часто доводилося зустрічатися з Дмитром Луценком і в редакції газети "Радянська Україна", куди поет приносив свої вірші та статті, і виступати разом на зустрічах із дітьми й учителями у школах, і вирушати в мандрівки Україною — місцями, які поет пройшов із боями, визволяючи рідну землю від фашистів. Кожна зустріч із Дмитром Омеляновичем була незабутньою, сповненою щирістю душевної і любові до людей, і про цю щедрість незабутньої людини я постарався розповісти в спомині про поета від народу, опублікованому в книзі "Як його не любити", яку впорядкувала його мила дружина Тамара Іванівна, а випустило у світ видавництво "Вир" (1996 рік) при видавництві "Український письменник". Писалося мені про Дмитра Омеляновича легко, як промовляла душа, бо таким легким на руку і відкритим світові був поет, і хоча різниця у віці між нами складала двадцять років, я не відчував цієї різниці в літах і мав право називати Дмитра Луценка побратимом, бо так поет написав мені у присвяті на своїй книжці "Березовий дзвін":

"Дорогому побратимові Яремі Гояну на світле щастя і добро дарую сповідь — твій Дмитро. Листопад 1980 року".

Гармонію між людьми, як і в музиці, створював Дмитро Луценко, і я відчував цю гармонію вповні, коли він говорив про своїх побратимів, і про кожного знаходив у душі ласкаві слова. Цікавими були розповіді про те, як створювалися пісні з українськими композиторами. Особливою ніжністю огортав Дмитро Омелянович композитора Ігоря Шамо, якого любовно називав "Ігорьок". Це була велика і вірна дружба двох інтелігентів, яких збратала не тільки праця над піснями, а й особиста приязнь, славне чоловіче побратимство, коли товариш стоїть за товариша, як стояли в боях фронтовики. Тому й пісні, які створили братове Дмитро та Ігор, а їх понад двадцять, такі щирі й сяйливі, як українська душа, і їх прийняв та полюбив народ. Слова й мелодія зливаються в предивну гармонію і беруть за серце, і живуть пісенно, і їх не розділити, як нероздільною була дружба творців пісні.

Летять роки, як розсідлані коні. Відійшов у вічність Ігор Шамо, а за побратимом не стало і Дмитра Луценка, а душі їхні живі й озиваються до нас у піснях. Співаємо їх у родинному колі, співаємо на свята у "Веселці", співаємо далеко від дому, в чужих краях, співаємо "Україно, любов моя", "Києве мій", "Де синії гори", "Осіннє золото", "Не шуми, калинонько", "Зачарована Десна" та інші. А про історію створення кожної з цих пісень і про перших виконавців багато розповідали мені автори — Дмитро Луценко та Ігор Шамо. Згадаю кілька розповідей і самих творців пісень, і співаків.

Ось пісня — "Україно, любов моя". Уже сама назва пісні викликала незадоволення функціонерів, які керували культурою з високих кабінетів, бо слова поета, слова від серця, звучали як клятва любові до України, а мелодія Ігоря Шамо линула урочисто, широко і привільно як гімн рідній землі, виспіваний її синами. Дмитро Луценко розповідав, як вони писали цю пісню, як легко вона народжувалася, бо душі їхні злилися в любові до України, як до любої матері. Згадували хрещеного батька поета Луценка в літературі, Володимира Сосюру, який зазнав страшних гонінь од сталінських опричників за вірш "Любіть Україну!", але під тиском страху не відступили від задуму й пісня була написана, і назва її звучала як життєве кредо поета й композитора, лицарів української культури, — "Україно, любов моя":

Моя Україно,
Моя Батьківщино,
Вкраїно, любов моя!
Ти простяглась за сині Карпати
В буйних садах і розмаї дібров.
Як вірну любов,
Як лагідну матір,
В серці ношу тебе я.

Приспів "Моя Україно, моя Батьківщино, Вкраїно, любов моя!" повторювався кілька разів як могутній акорд, як величний хорал, як домінанта в музиці й молитва української душі, і це дуже не сподобалося чиновникам від культури, бо весь настрій пісні не вписувався в офіційну ідеологічну платформу. Як автори пісні насмілились проявити національну обмеженість, клястися в любові до України, називати її матір'ю, коли з усіх радіо- і телеприймачів, зі сцени звучало нав'язливе "мой адрес — не дом и не улица, мой адрес — Советский Союз"? Пісні почали зв'язувати крила, не пускати в люди, і про це згадував у розмові зі мною наш талановитий співак Анатолій Мокренко, з яким у мене давня сердечна дружба:

"Пісня — це прапор нації, і дуже важливо для поета, композитора й виконавця-співака ніколи цього не забувати, а високо нести наш пісенний прапор. Наголошую на цьому громадянському обов'язку творців пісні, бо останнім часом спостерігається відхід деяких композиторів від народнопісенних традицій, занижені вимоги і до поетичного тексту".

Вершиною творчого побратимства Дмитра Луценка та Ігоря Шамо стала пісня "Києве мій", яка є епохою в українській пісенності й живе з народом як сердечний гімн Києву — серцю нашої України. Ця пісня прийшла з життя, яке побратими щиро любили, отже, вона народилася з любові. Піснетворці розповідали мені, як було створено цей пісенний скарб нації.

Якось Дмитро Луценко і видатний співак Юрій Гуляєв ішли Хрещатиком, милувалися красою Києва і чудовим днем, квітами, які цвіли вздовж бульварів і звеселяли душу. Поет і співак зупинилися, зачаровані їхньою красою, а Юрій Гуляєв попросив Дмитра Омеляновича написати пісню про канни, яку він з великою любов'ю заспіває. Тоді й народилися поетичні рядки:

В очі дивляться канни,
Серце в них переллю,
Хай розкажуть коханій,
Як я вірно люблю.

Поет відчув, що музику до пісні, яка починає народжуватися, може створити тільки Ігор Шамо. Поетичні рядки вже просилися на ноти, настрій був чудовий, і гарного надвечір'я Дмитро Луценко вийшов на Володимирську гірку — святе місце нашої землі і глянув із кручі на Дніпро, київські простори, які хрестив із піднебесся святий Володимир. Душа виспівала нові рядки майбутньої пісні, яка вже починала жити:

Грає море зелене,
Тихий день догора.
Дорогими для мене
Стали схили Дніпра.

А композитор Ігор Шамо мешкав поруч із Володимирською гіркою і не раз стояв на тому місці, де його друг, фронтова молодість якого теж була прострілена війною, щойно написав вірша про Київ, і дивився не тільки на дніпровські краєвиди, а мовби заглядав у сиві віки та прийдешнє. Тож Ігор Наумович зустрів друга з розкритими обіймами і піснетворці одразу сіли біля фортепіано. Мелодія полилася легко, пісня виходила, мов богиня з білих хвиль, але це вже була пісня не про квіти канни, а про Київ. Запросили Юрія Гуляєва, він познайомився з піснею і попросив авторів уповільнити мелодію, перевести її в темп вальсу, — і полинула пісня про Київ, ще один чудовий твір про Україну.

Композитор Ігор Шамо жив у гармонії з білим світом. Жив у гармонії, коли серцем сприймав поетичне слово, і давав йому крила музики, і випускав із душі пісню до людей. Жив у гармонії, коли любив людей і пригортав до грудей вірних друзів, і був із ними поруч, як брат, коли їм було тяжко.

Трагічні дні переживала родина Луценків, ридали батько Дмитро і мати Тамара — згасала їх улюблена дочка Ларочка, і в цю тужливу годину, до останньої миті, стояв поруч побратим Ігор Шамо.

Жив у гармонії, коли своє мужнє слово громадського діяча ставив на сторожі української національної культури. Пригадую, в листопаді 1978 року композитори Києва зібралися на свій пленум, щоб обговорити долю української пісні, зокрема і сучасної, на яку йшов наступ дрібнотем'я і руйнування мелодії як народного скарбу і генетичного коду нації. Пленум тривав чотири дні. Тоді я зустрівся з Ігорем Наумовичем Шамо у його оселі й мав із ним тривалу розмову про пісню як інтонацію часу, фраґменти якої передаю в цьому спомині:

"Кожен час має свою візитну картку. У музиці — це пісня. Вона відгукується на проблеми життя, кличе вперед. Тому важливо підносити відповідальність творця пісні як особистості, що повинна мати свій голос, не бути схожою на інших. Разом з тим треба наголошувати і на великій відповідальності тих, хто випускає пісню в життя, не давати дороги дрібному, поверховому, байдужому. Сучасна пісня невіддільна від народної основи, тому треба глибше вивчати народні пісенні традиції й використовувати їх у своїй творчості".

Лебединою піснею Дмитра Луценка та Ігоря Шамо стало "Осіннє золото" — про літа пережиті, як жовтий лист, що опадає з дерева в час осені, і про близький подих зими, і про молодість, яка завжди з нами, і про любов, що ніколи не проминає і світить людині як сонце в небі.

Пора весни до мене знов
Не вернеться із вирію,
Щасливих днів, п'янку любов,
Як пісню, серцем вимрію.
Багряний цвіт в гаю кружля,
Шумлять отави молодо,
Чого ж, чого, вдягла земля
Осіннє золото?..

Лебедина пісня полетіла в світ і живе. І коли ми співаємо її, то уявляємо світлі обличчя Дмитра Луценка та Ігоря Шамо і чуємо коло серця ніжний дотик білого лебединого крила.

"Пісня — це прапор нації, і дуже важливо для поета, композитора і виконавця-співака ніколи про це не забувати..."

Анатолій Мокренко

"Пісня має входити в серце, а не звучати з естради у тій фальшивій манері, яку називають модою".

Ігор Шамо

● **Ярема ГОЯН,**
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України

ПОГЛЯД

П'ЯТА СУТНІСТЬ

Квінтесенція (п'ята сутність) — "ефірне" або "астральне" тіло, яке є проміжною ланкою, що поєднує грубу матерію з безсмертною душею.

З енциклопедії

Із дитинства маю респект до календарів — отих, товстеньких, що висять на стіні й щодня втрачають по листочку. Мама купувала календар тижнів за два до Нового року, і можна було — розгорнувши навмання — зазирнути в прийдешнє. Довідатися, що на листочку "День народження" розташований, як завжди, портрет Ворошилова; 1-ше Травня припадає на неділю (шкода вихідного дня, що пропав), але 1-го вересня також буде неділя (і канікули стануть на цілий день довшими).

Календар мій на стіні
Здохлу муху колисав.
Що там випаде мені,
Знають Бог і комісар.

Одного разу таку коломийку крізь вуса прошепотів мені на вухо дід Мельник, наш сусід, і притиснув палець до губів — мовчи, мовляв, нікому нічого…

Зазирнувши в такий календар кілька тижнів тому, я довідався, що на 29 березня ц. р. припадають три, сказати б, різнокаліберні свята. Перше — "червоне": День житлово-комунального господарства. І два "чорних" — Міжнародний день ліквідації расової дискримінації та Всесвітній день поезії. Он як, пані та панове, в поезії ВСЕСВІТНІЙ день, а ми й не знали. Утім, святкування у нас таки відбулося, бо практично на цю дату припав славний ювілей славної Ліни Костенко.

Поезію — попри специфіку цього поняття — можна визначити як засіб мовного контакту між людьми. Найкращі комп'ютери навчені складати поганенькі вірші. Для викладу славетної теореми Ферма, над доведенням якої математики всього світу марно билися три сотні років, вистачає шести слів (українською) і восьми математичних символів. Кожний справжній вірш (на нього може вистачити й чотирьох рядків) є водночас і теоремою, і її доведенням. Власне, тому перед поезією пасують найпотужніші комп'ютери. А Поет, якому пощастило віднайти в душі геніальний рядок, не пояснить, як саме він це зробив, і жодним навмисним (не стихійним) зусиллям не повторить такої процедури.

"Спочатку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Бог" — це, загалом, не про поезію. Але існує легенда, що Адам і Єва до вигнання з раю розмовляли віршами. *"Коли співав ще камінь, мали крила змії// і Єва одягалась в черемхове листя",* — ось коли це було. У черемхове листя одягнув Праматір український поет Богдан-Ігор Антонич сімдесят років тому.

Сьогодні ми живемо в часах, коли дійшло до того, що поети мусять виправдовувати своє право на існування, а коли не вміють на це спромогтися, то починають зневірюватися. А втім, стосується це не тільки поетів, але взагалі письменників і митців. Розуміння суспільної ролі мистецтва, побажання й вимоги, що їх ставить творцеві громадянство, не є чимось сталим. Сьогодні поети начебто мусять творити для сучасності, підпорядковуватись якійсь ідеї, доктрині, програмі, групі. Вони йдуть ще далі, намагаються не тільки ставити проблеми, але їх розв'язувати, ще й виставляти непомильні дороговкази.

Такими чи приблизно такими словами розпочав свій виступ Антонич, коли одержував літературну нагороду львівського Товариства письменників і журналістів за свою другу книжку поезії "Три перстені". А продовжив словами Пруста: "Митець служить батьківщині, але, коли довершує своє відкриття, не думає про батьківщину, але тільки про правду, перед якою стоїть".

Традиційна поетика як словесне віддзеркалення ментальності цілого народу народжує рядки й метафори, традиційні в тому й лише в тому сенсі, в якому до "традиції" належать народження і смерть. У Антонича читаємо багато такого, що є органічним для нашого українського "християнськи-поганського" вуха. Органічним, але таким, яке не було (і не було б) почуте до Антонича (чи без Антонича). *"В ріці дівчата сонце миють…"; "Корови моляться до сонця…"; "Село вночі свічок не світить, // боїться місяця збудити…"; "Як символ злиднів виростає // голодне зілля — лобода…"; "Ось ранок синім возом їде // і сонця сніп в село везе…"; "З дерев зелені іскри дятли тешуть…"*

Зрештою, маємо апофеоз такого світобачення у вірші "Різдво": *"Народився Бог на санях // в лемківськім містечку Дуклі. // Прийшли лемки у крисанях // і принесли місяць круглий. // Ніч у сніговій завії // крутиться довкола стріх. // У долоні у Марії // місяць — золотий горіх. // Ходить сонце у крисані, // спить слов'янськеє Дитя. // Їдуть сани, плаче пані, // снігом стелиться життя".*

При цьому, однак, Антонич залишався ПЕРЕДОВСІМ (якщо не ВИКЛЮЧНО) поетом, далеким від чогось "локально-лемківського" чи й "широко-слов'янофільського". Саме за це докоряючи поетові, один із тогочасних його критиків пише, що "він до ніякої ідеологічної групи себе не причислював, тим-то й не виявив свого ідеологічного обличчя". Варто було б сказати — "партійної маски". Що (на думку іншого критика) і спричинилося до того, що вірші Антонича можуть "не одного примирити з українською поезією". Насамперед, читачів, яким набридли бундючні поетичні декларації, що ховають відсутність таланту. Чи вже потрапляли вам на очі, добірне товариство, глевкі "помаранчеві гімни" (які відрізняються, скажімо, від "жовтневих" лише підмальовкою слова, а не його поетичними тембрами)? Сам Антонич у виступі, про який ми говорили на початку, сказав про це так: "Письменники стають безпорадні або спрощують себе до ролі групових гітаристів якоїсь фірми з крикливою вивіскою… Хочу й маю відвагу йти самітно і бути собою". Не знаю, чи знайдеться бодай ще одна рівновелика формула для знамена, під яким іде через життя справжній Поет: хочу й маю відвагу бути самим собою. Але бути собою не можна в юрбі чи на партійних зборах… Це робиться самітно. Рано, в 28 років, посиротивши українську Музу, Антонич пішов, не стабілізувавши свого стилю. Позначені мало не однією датою, читаємо гіпергекзаметри, що важкими скибами перетинають сторінку від краю до краю, і поруч легкі прозорі вірші — легкі та прозорі навіть тоді, коли сумні. Відповідно до цього змінюються й поетичні засоби: лишаючись "поганськими" (лемківськими, українськими), вони набувають ознак літературної витонченості (не манірності, борони Боже). *"Корчма, мов кущ, що родить зорі, // свічками палиться вночі…"; "З трави неждано скочить сонце, // немов сполохане лоша…"; "Оброслий мохом лис учений // поетику для кленів склав…"; "Ось ластівки в книжках пташиних // записують початок дня".* Антонич кохався в англомовній поезії (читав її в оригіналах) і в поезії російській. Останнє

Б.-І. Антонич

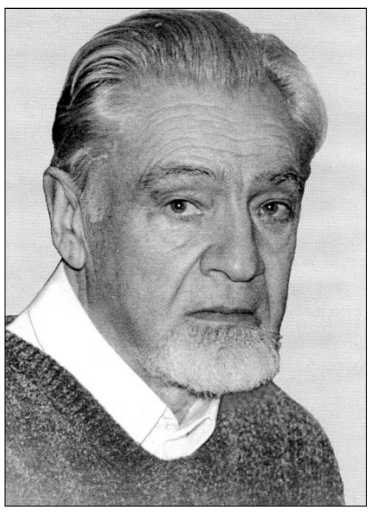

було незрозумілим багатьом із тих (вони й досі не перевелися), кому не щастить зрозуміти різницю між російським Словом та імперським Параграфом. З іншого боку, галицькі русофіли (яким, зрозуміло, милішим був Параграф) не мали жодних підстав, щоб записати Антонича у свої зшитки. У його поезії з часом набирають ваги урбаністичні за формою, модерні (не модерністські) за сутністю мотиви. Не підважуючи основоположного традиціоналістського капіталу, нові рядки нових віршів засвідчують, що Антонич бачить увесь світ, — насамперед, у його трагічній недосконалості. *"Місяць, розп'ятий на антенах…"; "У ванні короп золотистий // плюскоче, наче з піни панна…"; "До зір пришпилені кокарди літаків…"; "На амбразури місяць сперся // й по шибі, мов краплина, сплив…"*. Зрештою два геніальні рядки: *"В малій кімнаті стіни, наче руки, // тримають полохливу тишу в жмені".* І поруч (ну, зовсім просто, і ми з вами щось таке візьмемо та й придумаємо, правда?): *"Мов чорний кіт, сів череватий чайник…"* Якщо повернутися до сьогодення, то часом дратують, а часом смішать деякі шанувальники російської словесності, готові читати радше суахілі, ніж українською. Водночас — знаю це з власного досвіду — деякі й гадки не мають, що в Києві пише й видається "їхня" (не за духом) Катерина Квітницька — найбільше надбання російської поезії в епоху "після Ахматової".

День поезії можемо вважати днем Вірша чи днем Поета. Різниця невелика, але вона є. *"Болить натхнення крові"*, — одного разу написав Антонич. Там, де є натхнення, не минає без крові; поєднавшись, вони завжди болять. Народжений далеко від Дніпра і занадто близько до Відня і Варшави, добре знаючи, що така географія значить для українця, Антонич точно визначив свою світоглядну координату в нашій поезії:

Антонич був хрущем,
і жив колись на вишнях,
На вишнях тих,
що їх оспівував Шевченко.

Маємо Шевченка й Антонича та багато інших, то ж можемо вважати, що Всесвітній день поезії — це і наше свято. Варто пам'ятати, що такі глибоко національні поети, як Шевченко й Антонич, багато втрачають при перекладах. Це стосується не лише української поезії. Відомо, що Європа і світ мало знають про справжнього Пушкіна. Українською чи російською виразно звучать багато французьких поетів, гірше стоїть справа з німецькими, тоді як англомовна поезія (за винятком хіба що Волта Вітмена, та й то з певними застереженнями) залишається чимось "у собі". Магія слова має свої закони — чи "ефірні, чи астральні", чи навіть складніші від таких. Рими і ритми, формально зостаючися складниками ТЕКСТУ, творять особливий поетичний КОНТЕКСТ. Не знаю, добре це чи погано, але ще не вродився український білий вірш (якщо не вважати такими переклади Біблії, літописи і славетне "Слово…"). Моє суб'єктивне сприйняття, зрозуміло, може бути помилковим. Але, вихований на класичних зразках, узагалі бачу авторів білого вірша такими, що лінуються або не вміють римувати. Йдеться про все, крім Аполлінера. Втім, повернемося до Антонича.

Ліна КОСТЕНКО

Мав дяк в селі найкращу доню,
дівчину явір покохав.
Почула плід у своєму лоні
по ночі, п'яній від гріха.

Дізнавшись, дяк умер з неслави,
мов ніч похмурий був і гнівний.
Кущем, як мати, кучерявим
росте син явора й дяківни.

Ця балада була написана 31 березня 1935 р. Відсвяткуймо її ювілей. Рослина, яку ботаніки охрестили Lathyrus sylvestris, має в нас народну назву "Люби-мене-не-покинь". Не всі (і не в усіх віршах) мусять триматися такої поетики, як не завжди тримався її Антонич. Мусимо шукати нові траєкторії для слова та образу (водночас пам'ятаючи про творчу безплідність приємного на смак, але смердючого постмодернізму). Але маємо пам'ятати, що поетика — це наша українська "християнсько-поганська" справа. Попри колишні й теперішні перепони, що гатять річище рідної мови, стоїмо на її непохитному підмурку. Любимо і не покинемо.

• **Володимир ВОЙТЕНКО**

ПРЕМІЯ

ВІТАЄМО

Огієнківську премію 2005 року, засновану Всеукраїнським товариством Івана Огієнка, Житомирськими обласними державною адміністрацією та радою, Національною спілкою письменників України, Національною спілкою художників України, Всеукраїнським товариством "Просвіта" імені Т. Шевченка присудили:

У ГАЛУЗІ ЛІТЕРАТУРИ

Станіславу ЗІНЧУКУ, письменнику, публіцисту, м. Київ, — за твори останніх літ, зокрема з історії українського шістдесятництва — книгу "Екран пам'яті".

Ярославу ПОЛІЩУКУ, науковцю, м. Рівне, — за громадсько-культурну діяльність, праці "Міфологічний горизонт українського модернізму" та "Рівне: мандрівка крізь віки".

У ГАЛУЗІ МИСТЕЦТВА

Олегові ПРИХОДЬКУ, художнику, м. Миколаїв, — за твори останніх літ.

У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Євдокії СОРОХАНЮК, майстрині народної творчості, м. Філадельфія, США, — за проект "Гуцульщина в Низинці".

У ГАЛУЗІ НАУКИ

Володимирові ПАЩЕНКУ, науковцю, просвітянину, м. Полтава, — за працю "Православ'я у Новітній історії України".

У ГАЛУЗІ ГРОМАДСЬКОЇ, ПОЛІТИЧНОЇ ТА ДУХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СПРЯМОВАНОЇ НА УТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ, МИРУ ТА ЗЛАГОДИ В НІЙ

Олексію НЕЖИВОМУ, педагогу, громадському діячеві, м. Луганськ, — за багатогранну організаторську, наукову й літературну діяльність на ниві національно-культурного відродження.

Петрові ЯЩУКУ, лікарю, громадському діячеві м. Понінка Хмельницької області, — за визначну історико-дослідницьку та просвітницько-духовну працю, дилогію "Портрет темряви" (свідчення, документи й матеріали).

Комітет у справах премії ім. І. ОГІЄНКА:
Андрій ЧЕБИКІН, голова Комітету

Олексій ОПАНАСЮК, заступник голови Комітету

Віктор БАЛЮРКО, відповідальний секретар

ВАДИМ КРИЩЕНКО: «ПЕРЕТВОРЮЮ СЛОВО У ПІСНЮ»

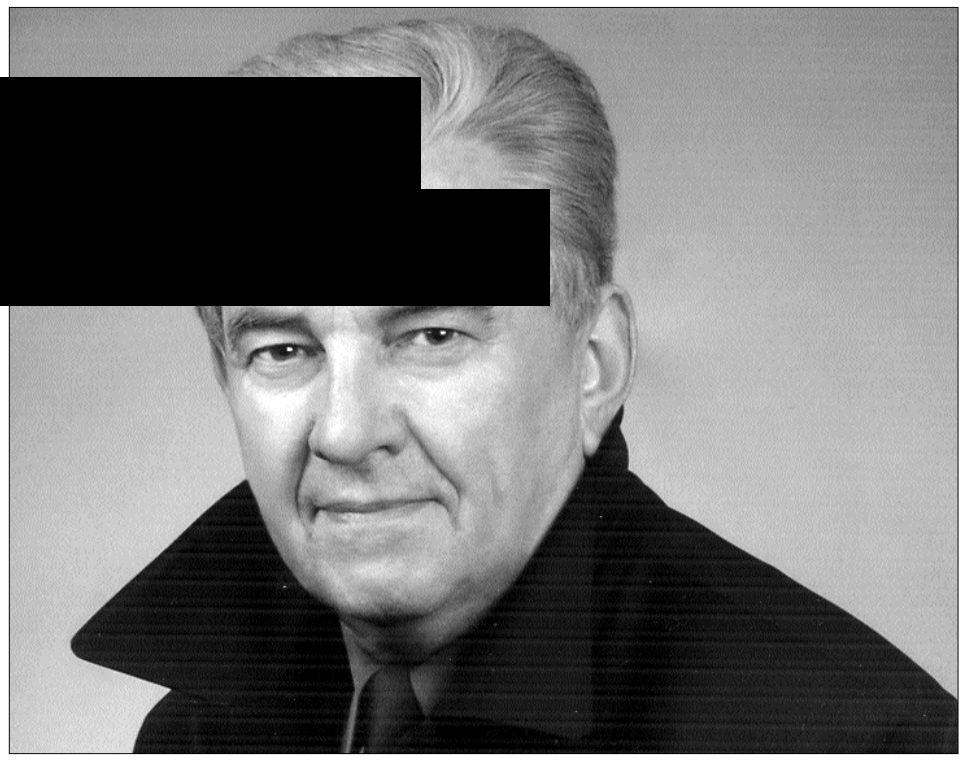

2 квітня 2005 року в Національному палаці “Україна” відбудеться ювілейне пісенне свято “Благословенна будь” на честь відомого поета-пісняра Вадима Крищенка. Щиро вітаємо ювіляра, а читачам пропонуємо кілька поезій улюбленця публіки.

ХОЧЕТЬСЯ ВЕСНИ

Скриплять дерева на мороз,
Хоч березень на циферблаті.
Ох, недоречний цей прогноз —
Набридли холоди прокляті.
Вже дуже хочеться весни.
Напнутої городнім димом.
Де синій погляд далини
Із молодим зеленим дивом.

НА МАЙДАНІ

На майдані коло церкви
революція іде.
Павло Тичина

Нас лякали: чорна сила
Переможе все і всіх…
Чорна сила не згубила,
Переляк здолать не зміг.

Буде правий той, хто верхній,
Не піднятись із колін…
Ні, панове, все це брехні,
В серці — волі передзвін.

Притискайся ти до мене,
Щоб стояти до кінця.
Помаранчеві знамена,
Помаранчеві серця.
Ми — народ, ми — горді люди,
Ми — завзяття молоде.
На Майдані… і повсюди
Революція іде.

23 листопада 2004 року

МОЖЕ ХТОСЬ…

Перетворюю смуток на втіху,
Перетворюю сльози на сміх,
Щоб в дорозі із льоду та віхол
Посковзнутись і впасти не міг.

Перетворюю ніч на світання,
Нароблю із проміння обнов,
Щоб та жінка, що зветься “кохана”,
Та й повірила в щиру любов.

Перетворюю слово у пісню,
Хоч робота оця не проста.
Може хтось чи зі мною, чи після
Покладе пісню ту на вуста.

* * *

Серед сніжних химерій,
Коли нудіє світ,
Ти постукала в двері
І сказала: “Привіт”.

Сніг на косах не танув —
У своїм кожушку…
Я таку пам’ятаю,
Не забуду таку.

Стіл накрию зі смаком,
Із чарками двома…
Поки те, поки всяке,
А тебе — вже нема.

Чи була? Чи приснилось,
Що з’являлась сюди?..
До вікна… Всюди біло…
І жіночі сліди.

МІЙ КВІТЕНЬ

Народився в квітні —
Від зими утік…
Вогники привітні
Сіяв чарівник.

Посміхнувся мамі
Краплею роси…
На живій мембрані
Рідні голоси.

Посміхнувся тату
Квіткою згори,
А квіток багато —
В очі забери.

Молоденький квітень
З листяних обнов
Навпростець до літа
По траві пішов.

І світи блакитні
Прагли до тепла…
Народився в квітні —
Першого числа.

● **Вадим КРИЩЕНКО**

ТЕХНІКА ЗІЯ ТЕХНІКИ

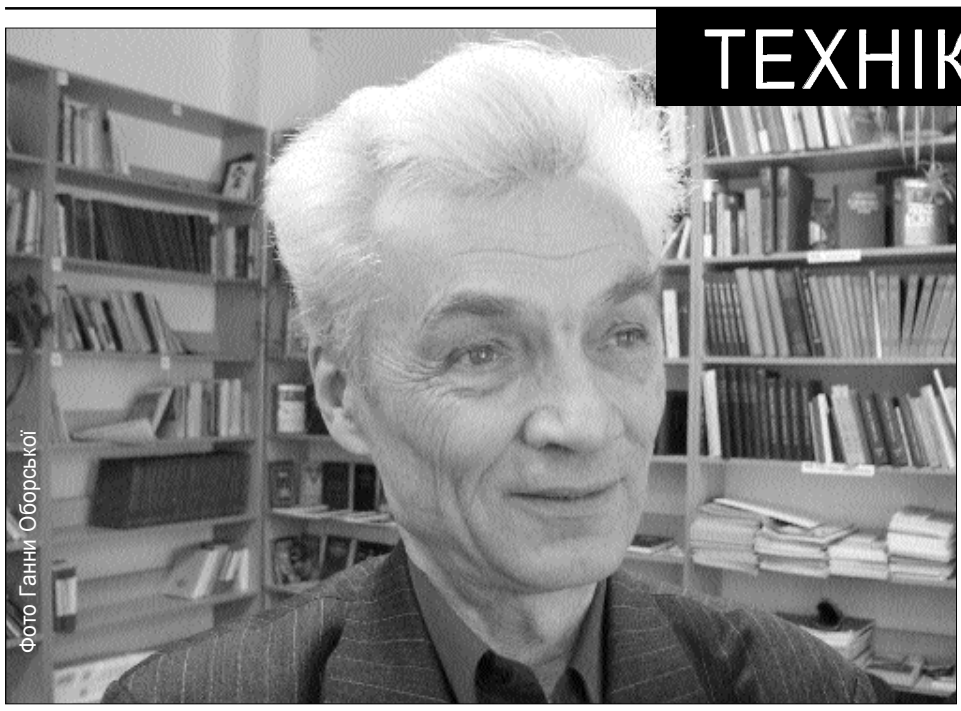

Фото Ганни Оборської

ВУТ “Просвіта” і редакція “Слова Просвіти” щиро вітають Бориса Дмитровича СПИСАРЕНКА із ювілеєм і бажають творчої наснаги.

Народився Борис Списаренко п’ятого квітневого дня 1935 року в м. Київ. Цікаво, що талант літератора відкрив у ньому вчитель математики, його класний керівник. Якось учитель попросив тоді ще п’ятикласника Бориса скласти вірш до шкільної газети, редактором якої він був. Борис блискуче впорався з цим завданням — склав акровірш. Після цього однокласники стали дражнити його “поетом”, а вчителі — слідкувати за розвитком таланту.

Фактично, виховував Бориса старший брат, який спонукав його до читання. І Борис ходив по бібліотеках, пізнавав багато нового й цікавого. Як результат — літературна концепція його творів.

Проте літературна творчість — не єдине захоплення письменника. У шкільні роки для Бориса не існувало жодної складної задачі з геометрії.

Запримітивши талант Бориса до математики, старший брат після закінчення школи узяв його за руку і силою потягнув до будівельного інституту. Так розвіялася мрія поета про вступ до Московського університету на факультет журналістики, і він закінчує інженерний вишкіл.

Займаючись науковими проектами в області будівництва, він одночасно співає в хорі Петра Гончарова, вчиться у багатьох великих українських артистів: Є. Гладушевської, Г. Фоміної, К. Жербіни, В. Нардеги та інших.

Літературна творчість Бориса Дмитровича переплітається з інженерно-будівельною діяльністю, якій він віддав майже все своє життя. Це чимало житлових і виробничих будинків, спецоб’єктів у Києві, на Волині, Дніпропетровщині та Вінниччині, а також інженерні проекти, один з яких — мобільний комбайн для збору врожаю. Як відомо, в Україні під час збору врожаю більше 30 відсотків зерна залишається в землі. Новинка Б. Списаренка унікальна саме тим, що рятує кожну крихту врожаю. Крім того, комбайн є повною противагою американському “Джону Діру”, вага якого понад 30 тонн, тоді як мобільний важить 2—3 тонни. До того ж “Джон Дір” потребує великих додаткових коштів на закупку спеціального пального та окремих деталей для ремонту й оновлення.

Проте унікальність такого безцінного винаходу держава хоч і помітила й офіційно прийняла, та насправді комбайн залишився лише проектом на папері: його поки що так і не сконструювали. Це пригнітило автора, та не зламало. Він продовжує працювати як над новими проектами, так і на літературній ниві. Проте мало хто знає, що Б. Списаренко ще й неабиякий співак.

Одного разу на літературному вечорі, присвяченому творчості Григорія Косинки, він мав виконати власну пісню “Червона воля” під акомпанемент композитора П. Майбороди. Але той на вечір не з’явився, очевидно, побоюючись тодішньої влади, що не допускала демократичних висловлювань про репресованих у 30-их роках письменників. Тоді Борис сам вийшов на сцену і заспівав. Щирі слова, невгасимий вогонь у його очах змусили здригнутися присутніх у залі, за що шлях у подальше мистецьке життя йому був надовго перекритий.

Б. Списаренко не зараховує себе ні до художників, ні до аналітиків, бо, нібито, за природою він художник, проте інженерний вишкіл пробудив потребу в аналітичному мисленні. А взагалі вважає, що якщо поет позбавлений втручання правої півкулі, то його твори не читатимуть, бо в них бракуватиме душевних почуттів. Любов до геометрії виробила в поета любов до стрункої краси між множинним і людською уявою. Множинне приходить уві сні. Це можуть бути зірки, люди, поети… А уява з нами наяву. Такі переконання поета є філософськими, тому можна з упевненістю сказати, що він ще й філософ.

Разом із любов’ю до літератури зростає інтерес поета до кобзарства. Чимраз сильніше вабили його тонкі струни кобзи, а музика, що з-під них виринала, “змушувала злізти з печі і взятися за плуга”. Під музику кобзи виникали нові образи. І все частіше лягали на папір. Така схильність до кобзарства, що навіювала спогади про Шевченка, спонукала до створення ним Кобзарської світлиці в Українському домі. Відтоді поет і опікується нею та іншими літературно-мистецькими програмами. І саме, значною мірою, завдяки Б. Списаренку кобзарство стало узаконеним у наш час.

Як ми знаємо, кобзарство є невід’ємною частиною козацтва, яке прагне відновити небайдужа душа поета. Йому присвоєно козацьке звання полковника, він стає членом Ради Старійшин — міжнародної асоціації козацтва. Б. Списаренко не зупиняється і мріє підкорити нові вершини. Приміром, ідея створення шкіл джур… Письменник твердо переконаний, що Україна стане справжньою державою тільки після повернення до козацького ладу, а джури — це майбутнє України.

Нині Б. Списаренко працює завідувачем відділу культури ВУТ “Просвіта” в Києві. На громадських засадах керує літературно-мистецьким об’єднанням, яке він започаткував 1999 року. Тоді це було літературне об’єднання “Вітрила”, яке працювало в Українському домі національного комплексу “Експоцентр України”. Та несподівано керівництво Українського дому заявило, що відсутні кошти для забезпечення подальшого існування цього об’єднання. І тоді, завдяки активній підтримці та клопотанню Бориса Дмитровича, за сприяння Голови ВУТ “Просвіта”, народного депутата України П. Мовчана, це об’єднання відновило свою роботу, знову ж таки на добровільних засадах, але вже в товаристві “Просвіта” і стало називатися “Просвітянські витоки”. Борис Дмитрович сподівається на кращу долю України, вірить у її піднесення. У тривожні листопадово-грудневі дні 2004 року він був на Майдані разом із молоддю і твердо вірив, що український народ переможе.

Упевнено можна сказати, що за світовідчуттям Борис Дмитрович — поет, за фахом — інженер-будівельник, а за простими людськими якостями — великий патріот, справжній син українського народу.

● **Наталія ШУЛЬГА,**
учениця 11-Б класу
СШ № 297 Святошинського
району м. Києва,
дійсний член МАН “Дослідник”

"КРУГЛИЙ СТІЛ"

ЧИ ЗАГРОЖУЄ НАМ ДУХОВНЕ ТАНЕННЯ?

Цього березня минула 110-та річниця з дня народження видатного українського поета Максима Рильського. Тож "круглий стіл", який відбувся в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського під назвою "Українська культура сьогодні: стан, перспективи розвитку та дослідження" розпочався саме зі спогадів про непересічну постать поета, який проявив себе не тільки як літератор, а й як науковець, збирач фольклору, поціновувач музики. Він вважав, що гуманітарні науки потрібно досліджувати в комплексі, отож інститут продовжує наукову лінію того, чиє ім'я носить. Тут готують енциклопедичні довідники з історії музики, етнографії, кіно, випущено 3-ій том "Історії української культури", який створено із залученням багатьох гуманітарних наук. Та, власне, розповіді та спогади про Максима Рильського — це був заспів. Потім розмова перейшла в проблемне русло української культури й мови.

На "круглому столі" були присутні багато відомих діячів культури, серед яких — голова ВУТ "Просвіта", народний депутат Павло Мовчан, голова Комітету ВР із питань духовності Лесь Танюк, голова Комітету з питань нацменшин Геннадій Удовенко, письменник і депутат Борис Олійник, літератор Микола Жулинський, голова Конґресу української інтелігенції Іван Драч, депутати Юрій Костенко та Іван Заєць. У процесі обговорення було піднято багато проблем української культури, які потребують негайного вирішення.

Зокрема Лесь Танюк зазначив, що нині стан української мови — на рівні 1958 року, тобто за роки незалежності покращання не відбулося, швидше навпаки. Після попередньої влади залишилося багато невирішених проблем і в царині культури. Зокрема минулого року Верховною Радою була прийнята концепція розвитку української культури, на яку колишній президент Кучма наклав вето. Зараз вона прийнята знову, бо культура має бути пріоритетним напрямом у наших прагненнях до євроінтеграції. Та розвиток культури повинна суттєво підтримати держава, оскільки поки що немає таких умов, щоб культура змогла сама на себе заробляти і повністю себе забезпечити. Отож не можна рубати дерево, яке годує народ. Цю тему продовжив і Геннадій Удовенко. Він зазначив, що необхідно повернути наших лідерів обличчям до культури, але в той же час стерегтися її комерціалізації. Борис Олійник висловив думку, що потрібно не тільки сприяти її розвиткові, а й не розтринькати нашого багатого культурного спадку. Адже стара влада абсолютно не переймалася цією проблемою — фактично знищено музей історії Києва, який було виселено з Кловського палацу, і нині музейні експонати стоять запаковані на останніх поверхах Українського дому. Досі наш інформаційний простір залишається окупованим, тому не треба так швидко роздержавлювати ЗМІ, — щоб вони знову не зіграли фатальної ролі в формуванні свідомості народу. Крім того, позаяк не припиняються намагання деяких політиків надати особливого статусу російській мові (а отже, й погіршити стан української), потрібно створити комітет захисту української мови. Микола Жулинський зазначив, що претендувати на місце в європросторі немає сенсу, якщо національна культура й мова не мають сильних позицій, бо тоді виникає загроза розчинення в інших культурах та уніфікації. А якщо всі ЗМІ роздержавлять, неможливо буде впроваджувати державну політику з консолідації та розвитку культури. Павло Мовчан нагадав, що існує указ про розвиток російської мови, але немає про розвиток української. Він провів образну паралель між нинішніми екологічними катастрофами й екологією душі: відбувається стрімке духовне танення, яке може призвести до великої катастрофи духовності. Юрій Костенко закликав присутніх навчитися відстоювати свої українські права. Потрібно, щоб була реальна підтримка не просто вітчизняного виробника, а національно свідомого виробника, тоді він зможе підтримати українську культуру. Іван Драч, приєднуючись до багатьох висловлених думок, зауважив, що українська Україна невигідна ні Росії, ні США (державам, які уніфікують усе національне). А Іван Заєць відзначив, що тривалий час нав'язується теза про нібито "поліетнічну Україну", що є кроком до мовного лібералізму не на користь українській мові. Нині дуже потрібно створювати конкретні культурно-мистецькі проекти і планомірно їх реалізовувати.

Фото Г. Оборської

Отже, з окреслених питань зрозуміло, що має бути проведена велика й негайна робота, бо вирішенням тільки економічних проблем не може обмежитися об'ємна програма з відродження громадянського суспільства. На жаль, часто забувають, що якраз культура — це основа справді процвітаючої держави — як економічно, так і духовно.

• **Катерина ТАРЧЕВСЬКА**

РОЗДУМИ НА ТЕМУ

ХРАМ ЧИ ДЕКОРАЦІЯ?

На щастя, минули часи, коли на руїнах храмів будували клуби й розважальні заклади. Але дедалі активніші розмови про можливе будівництво на фундаментах Десятинної церкви, де загинули кияни, обороняючи від монголо-татарської навали і своє місто, і свою віру, спонукають нас у новому тисячолітті захищати і своє місто, і свою православну віру.

По-перше, вписати нову споруду в уже складений архітектурний простір — це зруйнувати історичний ансамбль, де домінує Андріївська церква і де видно старовинні ландшафти, які відкривалися провісницькому погляду апостола Андрія Первозванного.

По-друге, якщо навіть зневажити ідею містобудування як цілісного середовища для нормального, здорового існування людини, а піддатися спокусі прагматичній, аби лишень завантажити будівельників, то в Києві величезна потреба в житлових будинках, і за межами Києва є скільки завгодно населених пунктів, де немає ніякої церкви, тож докласти зусилля будівельникам є де.

По-третє, якщо в нашому бюджеті з його багатомільярдним дефіцитом є спеціальні кошти для культових споруд, то логічно спрямувати їх на реставрацію старовинних храмів, на порятунок історичних пам'яток.

По-четверте, якщо йдеться про втручання в міжконфесійні суперечки, то таке будівництво, безперечно, піділлє оливи у тьмяний вогонь розбрату, який усе-таки жевріє в Києві. Як відомо, найбільше храмів будує УПЦ МП, яка під час недавніх виборів скомпрометувала себе в очах віруючих нехристиянськими виступами проти інших конфесій, а Православна Церква Київського патріархату загнана в глухий кут, оскільки її керівник позбавлений сану і двічі підданий анафемі російською церквою, з якої він не виходив. За каноном його не мають права ні сповідувати, ні причащати. Тому Церква Київського патріархату опинилася за межами вселенського братства православних церков.

Андріївська церква за державним розподілом належить УАПЦ, що, по суті, досі гонима в нашій незалежній державі: у храм, що одночасно є і музеєм, і концертною залою, далеко не завжди митрополит Мефодій може вільно увійти і правити службу, бо ключі від храму, бувало, доводилося вимолювати в музейників.

Такий фактичний стан речей ні для кого не секрет. Справа богословів — так би мовити, "легалізувати", ввести в канон православ'я Церкву Київського патріархату. А справа нової влади — врешті визнати на державному рівні УАПЦ, яка молиться за наш уряд, за нашу армію, за наш народ, а не за сусідню державу.

Отже, побудувати через дорогу від Андріївської церкви ще одну — іншої конфесії — це значить піддати спокусі віруючих ходити в храм не до Бога, а до тих чи інших церковників.

Останній, п'ятий аргумент на захист фундаментів Десятинної церкви, — це сама служба Божа. Багато киян знають, що Десятинний храм у дусі постійно діє і служать там ангели. Є люди, котрі навіть спершу потрапили туди на вінчання, а вже згодом одружилися і вінчалися в звичайному храмі. Можливо, місце ангелів посіли ті, котрі загинули під час монголо-татарської навали, а може, ті, яких провісницьки бачив Андрій Первозванний, — про це можна тільки здогадуватися. Якщо ж побудують на цьому святому місці черговий муляж зі скла та бетону, то служитимуть там замість ангелів люди. Отже, не можна допустити, щоб Київ втратив свою унікальну святиню, якої не торкаються тимчасові міжконфесійні розбіжності.

Такий вигляд мала Десятинна церква в XIX ст.

Відомо, що Вселенська церква — єдина. А пекло — це місце, де немає любові.

З усього видно: розмови про відбудову Десятинного храму, що його первісного вигляду ніхто не знає, виникли не з Любові Господньої, а з прагматичних міркувань. Рушійна сила багато важить: у ній криється і гріх, і праведність.

Тож киянам варто ще раз добре подумати, перш ніж дати свою згоду на цей проект. І спитати власного серця.

Якщо ж ці аргументи знайдуть однодумців і будуть опубліковані, прошу гонорар перерахувати на будівництво церкви в Каневі: там вона потрібна всім.

• **Ганна КОЗАЧЕНКО,**
член правління Українського фонду культури

Музей писанки в Коломиї

ПИСАНКИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

НОВЕ ВИДАННЯ

Нещодавно в Ужгороді видано монографію "Писанки українських Карпат". Її автор — Олексій Григорович Соломченко (1920—2002) — член Національної спілки художників України, лауреат премії імені Юрія Шкрібляка, заслужений працівник культури України, мистецтвознавець, колишній викладач коледжу — тепер Інституту прикладного та декоративного мистецтва в Косові Івано-Франківської області.

Ще в післявоєнні роки, коли йшло поспільне осудження народної творчості, він заходився створювати в Косові училище ужиткового мистецтва. Ходив від села до села й вишукував із-поміж юнаків охочих до науки й до праці, щоб вони опісля продовжували традиції творення краси. Олексій Григорович створив при училищі музей, зацікавлював карпатською тематикою науковців-мистецтвознавців із Києва, Львова, Москви, Ленінграда. Майже двадцять років працював директором Косівського училища ужиткового мистецтва, написав понад 1200 статей, розвідок і повідомлень про народне мистецтво Гуцульщини, Покуття і Прикарпаття, зокрема кілька монографічних досліджень.

Автор розповідає про звичаї та обряди, пов'язані з писанками, про символіку та зміст орнаментальних зображень, про техніку розпису, консервацію та реставрацію писанок, про майстрів писанкового розпису з гірських районів Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей, про писанкарство в діаспорі. Розповідь доповнюють зразки писанкової орнаментики різних реґіонів Українських Карпат.

Видання адресоване мистецтвознавцям, художникам і студентам мистецьких навчальних закладів, майстрам декоративно-ужиткового мистецтва, музейним працівникам, шанувальникам народного мистецтва.

• **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ**

МИСТЕЦЬКА МАНДРІВКА

«ПАТРИЦІАНСЬКОГО МІСТА СЯЮЧА З НОЧІ СФЕРА»

Це — рядок із вірша, написаного давно. І коли я під'їжджала цього разу до нічного Риму, переконалася в своїй інтуїтивній версії, бо величний "капітел", як його називають італійці, сяяв сферично на тлі темних небес. Та я трохи зі щемом озиралася на мерехкий зоряний розсип, який залишився за спиною, — крихітні містечка гірської Умбрії, яку називають серцем Італії за казкову красу ландшафтів, любовно збережену старовинну архітектуру ще від етрусків, за етнічні й культурні традиції, яким понад 5 тисяч років.

Саме в гірській Умбрії, де асоціація італійських художників "Сполето-арт" організувала низку благодійних акцій "Полотно серця", я провела майже тиждень, зігрітий весняним сонцем. Бо весна в Італії починається не за календарем. Хоча нинішню італійці вважають занадто холодною, ніж зазвичай. Мініатюрні срібні хвоїнки, що танули в повітрі, — такий незвичайний сніг я ловила в долоні у старовинному парку міста Сполето, і для італійців це було ще більше диво, ніж для мене.

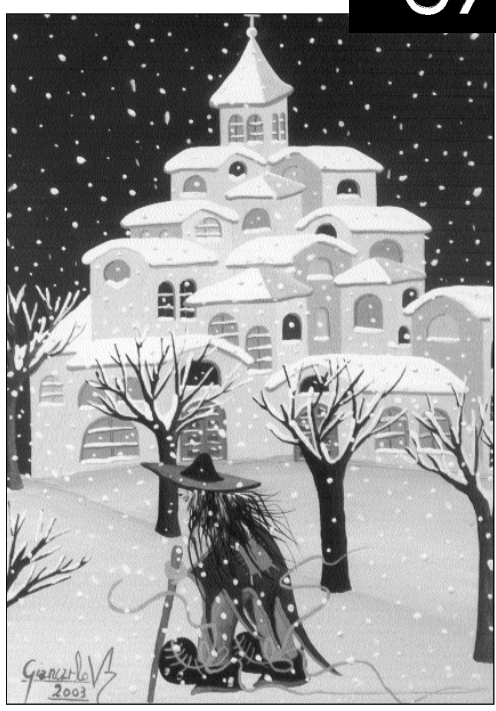

Джанкарло Валентіні "Самотній"

Недавнє журналістське відрядження до Італії — вже друга зустріч із землею, яку, очевидно, поцілував Господь, бо крім споглядання вражаючої краси ландшафтів тут переживаєш відчуття благодаті — рідкісну гостю душі. Може й справді невипадково сучасна наука, визначаючи характер ментальності народу, бере до уваги природне середовище, навіть тектонічні розломи й геологічні родовища цієї місцевості. Бо італійцям, випестуваним у колисці розкішної флори, не бракує і власної щедрості серця.

19 березня в італійському місті Сполето відбулася благодійна акція "Палітра солідарності з Азією", в якій взяли участь також семеро київських художників, що передали до Італії свої картини, написані на дерев'яних палітрах. За задумом ініціатора акції, відомого італійського художника Джанкарло Валентіні, який очолює асоціацію "Сполето-арт", 200 картин на дерев'яних палітрах були виставлені на аукціон, кошти від продажу картин, — а це мільйон євро, — передано на допомогу потерпілим від стихійного лиха в Азії. Це вже не вперше митці з Умбрії підтримують своїм мистецтвом тих, хто потрапив у біду. Скажімо, кошти від попереднього проекту "Полотно серця" передали медичній асоціації з переливання крові та для онкохворих. Італійці сподіваються, що нинішня акція стане також початком нових культурних відносин і можливого обміну з київськими художниками. Вже у травні митці зі "Сполето-арт" привезуть до Києва велику виставку своїх робіт і пропонують спільно провести з нашими художниками акцію "Полотно серця" у Київській міській галереї "Лавра".

Власне, оце моє журналістське відрядження до Італії на запрошення митців "Сполето-арт" і викликане прагненням художників з Умбрії привернути увагу до свого нового проекту, вивести його на міжнародний рівень.

Галерея та офіс асоціації "Сполето-арт" розміщені на вулиці Фонтесекка, у перекладі — сухих фонтанів. Головний персонаж картин художника Джанкарло Валентіні — сакральний мандрівник, який, приймаючи біль і проминаючу суєтність цього світу, віддає йому добро свого серця. Очевидно, що творче кредо митця визначило і його суспільну позицію, втілену в подібні акції. А щодо мандрівок, то цей гірський край ніби виліплений Небесним скульптором для романтиків. Я до завершення своєї подорожі не могла сприйняти як реальність довколишні краєвиди: арки, дворики, стрілчасті вежі на крутих схилах, здавалося, що ця досконала краса — театральні декорації. Та вранці мене будили справжнісінькі італійські півні, такі ж справні й пунктуальні, як українські. Потім дзвонили в ближньому храмі, де я знайшла фрески знаменитого Філіппо Ліппі. Твори уславлених італійських художників можна побачити не лише в колекціях Ватикану чи галереї Уффіці, а навіть у найвіддаленіших містечках. Як і природних щедрот, так і краси мистецтва тут вистачає на всіх. Сполето через неймовірно чарівні ландшафти називають еліксиром життя і водночас генетичним кодом, що реконструює італійську історію завдяки збереженій старовинній архітектурі. Щоб відчути його атмосферу, вам порадять блукати містом без мети, крок за кроком, смакуючи сюрпризи відкриття у кожному античному переході, де, як кажуть у Сполето, кожне вікно народжує подію. Тож ніби мимохіть, за першим рогом вузького завулку з незмінним ліхтарем, мов з антикварної лавки, відкриватиметься храм св. Сальваторе ще палеохристиянської культури, археологічний музей, церква св. Петра і навіть місцевий колізей із майже збереженим амфітеатром. Бо на цій землі чи не в кожному місті свій колізей, і нащадкам не здалося, що історичних пам'яток надто багато. Їх не перетворили ні в клуби, ні в зерносховища. Мені розповіли, що товариство охорони пам'яток історії і культури в Італії дієвіше, ніж наша податкова інспекція. Без їхнього дозволу не можна змінити навіть вигляд даху власного будинку, не кажучи про об'єкти давньої архітектури. Італійці переконані, що якість життя залежить не тільки від сучасного сервісу, а й від культурного середовища. Скажімо, в великому Сполето кілька галерей і студій художників, твори яких з успіхом продаються, чотири театри, серед них і оперний. А влітку тут справжнє паломництво митців із різних країн, коли відбувається знаменитий театрально-музичний фестиваль. Тоді на центральній площі облаштовуються місця для глядачів, і ціни квитків на ці лавки — астрономічні. Ось так культура дає прибутки. Однак усім акціям митців Умбрії значну підтримку на-

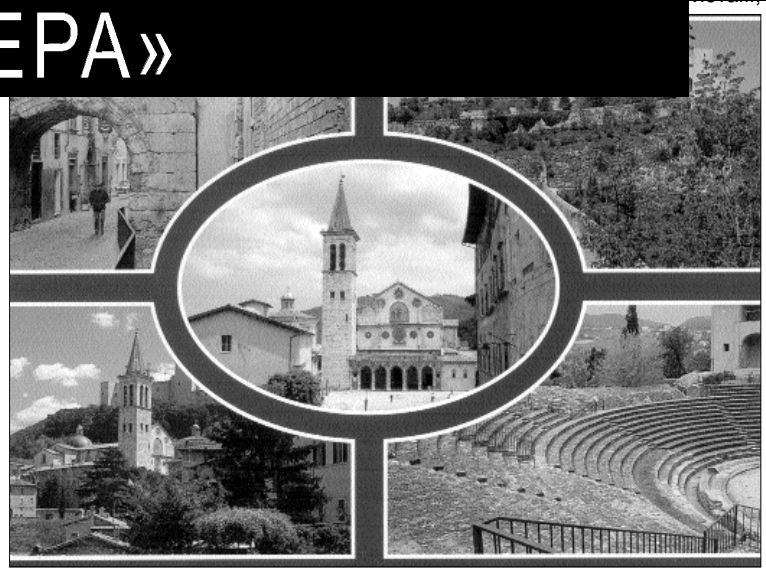

Місто Сполето

художникам, музикантам, приміром, академії "Белль-арте" в Перуджі чи Ліричному театру в Сполето, а також в організації різноманітних свят і фестивалів. Деякі традиційні свята, як, наприклад, лицарські турніри, збережені ще з середньовіччя й нині постають у такому ж вигляді, якими їх бачили предки.

Умбрію називають землею з сонячною аурою, спекотною, майже візантійською. Під арками старовинних вуличок пролітають сучасні хлоп'ята-рокери, за спиною — юна дівчина і золотаве пасмо їй змітає з чола тим весняним вітром, що й Прімавері Боттічеллі.

● **Валентина ДАВИДЕНКО**

НАШОГО ЦВІТУ...

СПІВАК З УКРАЇНИ ДИВУЄ СВІТ

Соліста Мюнхенської опери **Тараса Конощенка** вітчизняні меломани знають переважно за класичними аріями та народними піснями. Їх співак свого часу записав на Українському радіо. Нечасто в мистецьких передачах звучить його м'який бас, але щоразу після такого концерту слухачі телефонують до редакції і цікавляться: хто він, володар цього чудового голосу?

Дитинство і юність Тараса минули в мальовничому містечку Бровари недалеко від Києва. Хлопець виріс у сім'ї, закоханій у музику й народну пісню. Батько Володимир Федорович Конощенко — відомий диригент, композитор, педагог, заслужений працівник культури, іменем якого названа одна з вулиць Броварів. Мати — Лілія Григорівна — педагог-дефектолог. Прапрадід Тараса Андрій Конощенко — сучасник видатних композиторів Миколи Лисенка та Кирила Стеценка, був визначним українським фольклористом.

Юний броварчанин навчався на диригентсько-хоровому факультеті Київського музичного училища імені Р. Глієра. Одночасно був учасником рок-групи "Альтернатива".

Педагог із вокалу Іван Гнатович Поливода першим розпізнав вокальну обдарованість свого студента, і випускник училища вступив на вокальне відділення Національної музичної академії (клас педагога Зінаїди Бузини).

Навчаючись у музичній академії, Тарас Конощенко співав у вокально-хоровому ансамблі "Київ", який зайняв перше місце в Україні та здобув право поїхати на Міжнародний фестиваль хорових колективів у місті Цвіккау (Німеччина).

Тут голова журі професор Бляшке, вражений голосом юного українця, запросив Тараса до аспірантури у Вищій німецькій музичній школі в Мюнхені поза конкурсом серед навчального року. Це була Доля. Останній курс Національної академії Тарас закінчив заочно за два роки в аспірантурі, завершив навчання, успішно долаючи мовний бар'єр.

Працював на Мюнхенському радіо, в Мюнхенській філармонії. Згодом співав у Мюнхенській опері, спочатку як хорист, а потім як соліст. Тарас Конощенко став лауреатом міжнародних конкурсів молодих оперних співаків у Карлових Варах (Чехословаччина), Барселоні (Іспанія). На фестивалі "Золота пальма" в Лігурії (Італія) молодий українець зачарував усіх оксамитовим голосом, отримав звання лауреата та спеціальну премію фестивалю.

Тарас Конощенко вже дванадцятий рік живе в Німеччині. Зі знайомства з усесвітньо відомим диригентом Зубіном Метою почалася нова сторінка в житті молодого виконавця. Йому почали доручати великі ролі. Лейтенант Сунега в "Кармен" Бізе, граф Сірін у "Піковій дамі" Чайковського та інші. Із 2003 року Конощенко має в Мюнхенській опері гостьовий контракт. Зараз Тарас бере участь у міжнародних проектах, співпрацюючи з такими знаними митцями, як Плацідо Домінго, диригенти Джеймс Левайн, Кент Нагано.

Улітку, співаючи в опері "Фауст" Берліоза, гастролював у Тель-Авіві, Хайфі (Ізраїль), Барселоні (Іспанія). Коли звучала опера "Персифаль" Вагнера, яка взагалі рідко ставиться на світових сценах, зали Берліна, Дассау, Баден-Бадена аплодували українському співакові, м'який бас широкого діапазону заворожив усіх. Восени в Мюнхенській опері Тарас виконав "Реквієм" Моцарта.

Співаючи в Мюнхенській опері, Тарас опанував французьку, англійську, італійську мови, а німецькою володіє вільно, навіть розмовляє з баварським акцентом. Але жодна з іноземних мов не може замінити рідну. Творчі шляхи Конощенка перетинаються з багатьма співвітчизниками, котрі мешкають за межами України й виступають на європейських сценах. Тоді випадає можливість поспілкуватися рідною мовою. Серед тих, хто спеціально приїхав із-за кордону в Київ, аби 26 грудня віддати свій голос за майбутнього українського Президента, був і Тарас Конощенко.

Тарас мріє повернутися в Україну, та, мабуть, зробить це нескоро. Коли гостював у мами та старенької бабусі, записав на українському радіо батькові пісні: "Дідівський заповіт" (слова П. Власюка), "Ти прийди хоч на мить" та "Чарівна ти, чарівна" (слова О. Кириченка), "Тумани" (слова О. Богачука) та всім відому "На коня" (слова М. Невмитого), яка стала шлягером 2002 року. Тарас Конощенко знову відбув до Баварії, щодня поспішає на репетиції та вистави Мюнхенської опери, та рідний Київ постійно приходить у сни співака.

● **Ніна КРИВОРУЧКО**

БРИТАНСЬКА «КІЛЬКІСТЬ» ДЛЯ ТЕАТРАЛІВ

Надзвичайно цікавим і приємним подарунком привітали киян із Днем театру (27 березня) Британська Рада та Національний академічний театр російської драми ім. Лесі Українки: запропонували глядачам спільний проект — прем’єру вистави “Кількість. Усі його сини”.

Вистава відбулася у рамках мистецької програми Британської Ради в Україні. Ця п’єса — одна з доробку талановитого британського драматурга Керіл Черчілл, яка поставила її у Британському Королівському Театрі в 2002 році. Особистість Керіл Черчілл завжди викликала на її батьківщині суперечливі думки, дехто гадав, що це молода, неординарна дівчина, інші взагалі були переконані, що це чоловік. Такі уявлення про Керіл можна пояснити її абсолютно нестандартним і зовсім не ретроградним підходом до написання п’єс (тому не одразу віриться в те, що цій обдарованій жінці далеко за шістдесят). А ще їх можна трактувати як реакцію на такий собі “чоловічий” світогляд автора, який зовсім не вирізняється чутливістю, притаманною жінці. Отримавши освіту в Оксфордському університеті, Керіл розпочала свою кар’єру з написання радіоп’єс для Бі-Бі-Сі. Це неабияк розвинуло талант і вдосконалило драматургійний хист англійки — їй притаманний стриманий, подекуди аскетичний стиль. У цьому змогли переконатися всі, хто побачив п’єсу “Кількість. Усі його сини”. Вистава, як і всі попередні роботи Керіл Черчілл, викликала неабияке захоплення у глядачів, а друковані видання рясніли схвальними відгуками й заголовками статей на кшталт: “Це перша справжня п’єса XXI століття” (Evening Standard), “Керіл Черчілл має вражаючий талант тримати глядачів у напрузі, вимагаючи від них прискіпливої уваги та роботи думки” (The Observer), “Нині серед сучасних драматургів немає нікого оригінальнішого й талановитішого за Керіл Черчілл” (The Times). Можливо, її успіх можна пояснити й тим, що, працюючи над виставою, Керіл думала про найрідніших людей — власних онуків, яким, як подейкують за кулісами, і присвятила своє творіння.

У постановці вистави неабияку роль відігравав режисер. У Британії за цей процес відповідав популярний Стівен Долдрі, який підкорив кіноіндустрію своїми роботами “Години” (“The Hours”) та “Біллі Елліот” (“Billy Elliot”), вже продемонстровані в Україні за сприяння Британської Ради під час Тижня британського кіно. Довершували сузір’я знаменитостей, задіяних у виставі “Кількість”, відомі британські актори Деніел Крейг та Майкл Гембон. Сьогодні п’єса вже не значиться в репертуарі Королівського театру, але захват від неї, без сумніву, й досі відлунює у спогадах вдячних глядачів.

Після такої бурхливої реакції з боку британців не дивно, що український постановник Віталій Малахов погодився продемонструвати киянам українську версію вистави. Незважаючи на те, що текст вже був написаний і перекладений, близько восьми тижнів над п’єсою тривала досить копітка робота. Ми не хочемо бути “країною театральних дублерів”, — заявив художній керівник театру Михайло Резнікович, тому український глядач мав нагоду насолодитися оригінальним і самобутнім дійством.

Однією з родзинок вистави стала робота Анатолія й Георгія Хостікоєвих, які зіграли батька (Солтер) і сина (Бернард) на сцені театру. Треба віддати належне українському режисерові Федору Солонецькому. У Британії нікому не спало на думку звести на сцені не просто акторів, а справжніх батька й сина. Цей незвичний крок режисера викликав чимало запитань, одним з яких було: “Чи не боїться пан Анатолій, що син його переграє?” Усміхнувшись, Хостікоєв-старший відповів, що побоюється і навіть трішки заздрить синові, оскільки свого часу йому не пропонували подібної ролі. Справді, роль, а точніше, ролі, були незвичними, позаяк Георгію довелося грати одразу трьох синів, зовсім не схожих між собою. Перевтілюючись то в одного, то в іншого, він талановито передавав переживання, захоплення, страхи, одним словом, усі емоції, які збурювали душі юнаків.

Така роль у відомій п’єсі — надзвичайно цінне надбання як для молодого актора Георгія Хостікоєва, так і для вже визнаного метра театральної гри Анатолія Хостікоєва. Адже робота Керіл Черчілл сколихнула звичні театральні канони, запропонувавши глядачеві справжній “психологічний трилер” на сцені театру. На зустрічі з журналістами Анатолій Хостікоєв розповів про своє перше враження від тексту вистави: “Перш ніж погодитися, я подумав, що або ще не доріс, або вже переріс, щоб зіграти в такій виставі, але після повторного прочитання тексту знайшов для себе чимало цікавого”. Ці слова підтверджують суперечливе відчуття, що не покидає під час перегляду п’єси. І не дивно, адже текст, надзвичайно простий на перший погляд, складається зі звичайних, доволі банальних простих висловлювань, та якщо вдуматися, то розумієш: за пристрасними монологами акторів море переживань і відчайдушне прагнення звичайного людського щастя.

Хибною була би думка про те, що п’єса присвячена проблемі клонування, як може видатися декому на перший погляд. Керіл Черчілл у своїй неперевершеній літературній роботі змушує глядача замислитися над серйозними життєвими проблемами, які рано чи пізно постають перед кожною людиною. Емоційно складна п’єса примушує міркувати й аналізувати, тому тим, хто хоче розслабитися, цього театрального шедевра не зрозуміти.

Цей незвичний крок режисера викликав чимало запитань, одним з яких було: “Чи не боїться пан Анатолій, що син його переграє?”

Чи міг би хтось із батьків сказати своєму синові в обличчя, що волів би “кращого варіанта” своєї дитини? А міг би не заходити до сина в темну кімнату, коли він надривається від крику? Керіл Черчілл довела, що такі батьки існують, створивши Солтера. І цим драматург не обмежилася, а показала й емоційні перепади, які охоплюють такого батька. Пережити власні помилки виховання йому не під силу, тому він клонує сина, отримуючи “ідеальний”, бажаний варіант. Але на життєвому шляху виникають нові труднощі з новим Бернардом. Плутанина, постійна брехня, з’ява то одного, то іншого сина викликають збурені почуття не лише в Бернардів, а насамперед, у Солтера, адже він несе відповідальність за вчинене. Додає переживань і те, що в лікарні клонували не одного Бернарда, а десять чи двадцять, ніхто точно й не може сказати скільки. Цей факт підштовхує Солтера і Бернарда до діалогу: скільки ж коштує людина. І вони вирішують, що не менше мільйона, а якщо помножити на кількість... На перший погляд, це безглуздя, іронія, яка завжди крокує поруч із безвідповідальним вчинком, але зробленого не повернеш.

Такий екскурс у текст вистави підштовхує до глибшого аналізу тем, які порушила Керіл Черчілл, адже вони надто вагомі, щоб їх не перелічити: самогубство матері, яка кинулася під поїзд у метрополітені, братовбивство, на яке штовхнула одного з Бернардів штучна конкуренція за звання “кращого сина”, відчуття щастя, якого прагнуть усі герої. Наприкінці п’єси ми знайомимося з третім Бернардом і усвідомлюємо, що зростання копій лише послаблює зв’язок із батьком. Бернард втрачає індивідуальність, а батько залишається наодинці з собою, хоча має ще дев’ятнадцять копій сина, але чи його це діти?

Цікаво, що під час вистави слово “клонування” жодного разу не злітає з вуст персонажів. Клонування змінило життя героїв настільки, що вони навіть не наважуються визнати це, абстрагуючись від проблеми, як це притаманно більшості людей.

Асоціації, викликані виставою, у кожного власні, драматург досягла цього ефекту багаторівневим підходом до написання п’єси. І з кожною сценою глядачі занурюються у філософські істини стосунків “батьків і дітей”, в обговорення ролі спадковості та навколишнього світу в формуванні особистості. Після перегляду такого сценічного дійства є над чим подумати і що аналізувати не лише у виставі, а й у власному житті. І якщо перший перегляд п’єси не справить належного враження, виставу можна переглянути повторно. Адже вона зостається в репертуарі Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки.

Анатолій і Георгій Хостікоєви

• **Марія ГОЛОВКО**

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора, відділ соціальної тематики
Євген ҐОЛИБАРД
229-49-47 (тел/факс)

Заступник головного редактора, відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
229-49-47

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
228-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
228-63-69

Літературний редактор
Олександра ТКАЧ
462-05-57

Відділ культури
Катерина ТАРЧЕВСЬКА
462-05-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
462-05-57

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
228-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
228-63-69.

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам № 3301213

Загальний наклад — 34800

Листування з читачами тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.